ПРАЛЕТАРЫІ УСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР.

№ 47 (1581) | Пятніца, 16 чэрвеня 1961 года | Цана 4 кап.

НАСУСТРАЧ XXII З'ЕЗДУ КПСС

КАБ СЛУХАЛІ З АСАЛОДАЙ...

Заканчваючы сезон, мы можам адзначыць, што імкненнем да стварэння нацыянальных оперных і балетных твораў на тэму нашай сучаснасці сёння жыве калектыў нашага тэатра. Цяпер мы ўжо не можам сабе ўявіць перспектыўны рэпертуарны план без сучасных твораў, якія дамінавалі б у ім над усімі астатнімі пастаноўкамі.

Савецкае опернае мастацтва знаходзіцца ў перыядзе станаўлення, адбываюцца пошукі новых форм і сродкаў выразнасці. Зусім нядаўна бытавала яшчэ такая думка, што паказаць сучаснае жыццё ў оперы немагчыма. Спасылаліся на нашых вялікіх класікаў, якія не пісалі опер пра сваіх сучаснікаў, а звярталіся да сюжэтаў далёкай гісторыі, казкі, фантастыкі і народнага эпасу. Аднак наша партыя ўсіх нас нацэльвае на тое, каб савецкі народ меў такія творы літаратуры, жывапісу, музыкі, тэатра, якія былі б блізкія яму і зразумелыя, выхоўвалі яго ў духу камуністычных ідэалаў.

Гаворачы пра гэта, асабліва хочацца падкрэсліць словы Мікіты Сяргеевіча Хрушчова, што нам патрэбна такая музыка, слухаць якую было б асалодаю. Я ведаю вельмі многіх людзей, якія слухалі «Яўгенія Анегіна», «Пікавую даму», «Кармэн» дзесяткі разоў. Яны іменна слухаюць оперу. Ім прыносіць эстэтычную асалоду працэс гучання любімай, добра знаёмай музыкі. Але як часта, на жаль, здаралася раней з савецкімі операмі, што глядач праслухаўшы іх гаварыў: «Я гэта ўжо бачыў. Гэта значыць, у яго не было жадання пайсці яшчэ раз на спектакль, бо асалоды ад яго ён не меў. Напрыклад, пра якое эстэтычнае задавальненне можна было гаварыць, калі ў оперы «Браняносец Пацёмкін» доктар спяваў арыю пра тухлае мяса і чарвякоў. Ці не адсюль склалася думка, што музыка ў некаторых сучасных оперных творах складаная і недаступная шырокаму колу гледачоў. У чым жа заключаецца гэта складанасць? У першую чаргу, відаць, у адсутнасці шчырай, запамінальнай мелодыі, у складанай гармоніі, вельмі ўшчыльненага, насычанага аркестравага суправаджэння, якое прымушае спевакоў фарсіраваць галасы і пазбаўляе іх выразнасці.

Мне і хочацца сказаць, што з'яўленне на сцэне нашага тэатра першай оперы беларускага кампазітара Юрыя Семянякі «Калючая ружа», напісанай цёпла і напеўна, шчыра і проста — станоўчая падзея. Пры пастаноўцы гэтай оперы мне не трэба было даказваць калектыву, што гэта добрая опера. Не, калектыў сам ацаніў яе вартасці і праявіў да оперы гарачую зацікаўленасць, працуючы над ёй з задавальненнем, з жаданнем стварыць спектакль на сучасную тэму. Я не збіраюся даказваць, што «Калючая ружа» з'яўляецца вяршыняй сучаснай оперы, што яна можа служыць эталонам савецкай оперы. Зусім не. Але ў ёй ёсць адчуванне часу. Гэтым і можна растлумачыць яе прызнанне шырокім колам нашага гледача. На спектаклях оперы зала заўсёды запоўнена слухачамі, якія востра рэагуюць на ўсе падзеі на сцэне і добра слухаюць музыку. І трэба сказаць, што ёсць нямала гледачоў, якія прыходзяць на спектакль у другі раз.

Цяпер тэатр напружана працуе над пастаноўкай новага беларускага балета маладога кампазітара Я. Глебава «Мара балерыны» — аб лёсе простай беларускай дзяўчыны, якая перанесла ўсе цяжкасці так званага капіталістычнага «раю» і знайшла сапраўднае шчасце пасля вяртання на Радзіму.

Гэту сваю работу калектыў тэатра прысвячае XXII з'езду нашай партыі. Мы таксама імкнёмся да пашырэння творчых сувязей з кампазітарамі братніх рэспублік. У нас ужо ідзе адзін з лепшых савецкіх балетаў—твор азербайджанскага кампазітара Кара-Караева «Сцежкаю грому», які востра адгукаецца на пытанні расавай дыскрымінацыі і каланіялізму.

Наша оперная трупа пачала працу над операй савецкага кампазітара Шабаліна—«Утаймаванне свавольніцы», якая з вялікім поспехам ідзе на сцэнах савецкіх і зарубежных оперных тэатраў. Мы вельмі хочам зрабіць варты падарунак да XXII з'езда партыі самаму маладому гледачу—нашым дзецям, дашкольнікам і школьнікам пастаноўкай дзіцячай оперы савецкага ўкраінскага кампазітара Ільі Польскага «Церамок».

У перспектыўным плане тэатра на бліжэйшы час знаходзяцца балет Генрыха Вагнера «Цудоўны свет» на лібрэта М. Алтухова, опера Ю. Семянякі на лібрэта А. Бачылы «Залаты вальс». Мы не можам лічыць, што гэтага дастаткова. Я глыбока веру ў оперны талент такіх беларускіх кампазітараў, як Я. Цікоцкі, А. Багатыроў, Ул. Алоўнікаў, П. Падкавыраў, М. Аладаў і інш. Оперы Цікоцкага і Багатырова даўно атрымалі шырокае прызнанне. І мы можам спадзявацца на тое, што старэйшае пакаленне кампазітараў зноў парадуе новымі яркімі опернымі творамі на тэмы сённяшняга дня. Беларускія пісьменнікі павінны больш працаваць у жанры опернага і балетнага лібрэта, каб дапамагчы кампазітарам у іх творчай працы.

Апошнія гады работы тэатра адзначаны цэлым радам буйных манументальных пастановак сусветнай, рускай і замежнай класікі. Трывала ўвайшлі ў рэпертуар тэатра оперы «Садко», «Пікавая дама», «Чарадзейка», «Баль-маскарад», балет «Казка пра мёртвую царэўну і пра сем асілкаў» і інш. Мы і надалей будзем звяртацца да лепшых узораў класічных оперных твораў, якія, бясспрэчна, дапамогуць выхоўваць маладыя кадры, удасканальваць іх майстэрства. У сувязі з гэтым мне хочацца спыніцца на выхаванні маладога артыстычнага пакалення.

Наша оперная трупа амаль уся маладзёжная. Яна валодае добрымі галасамі, здольна вырашаць вялікія творчыя задачы, нясе на сваіх плячах асноўны рэпертуар тэатра. І тым не менш моладзь, якая прыходзіць у тэатр з вышэйшых навучальных устаноў (а ёсць і такія, якія і не атрымалі адукацыі), мае патрэбу ў папаўненні і развіцці прафесіянальных навыкаў, без якіх нельга ўдасканальваць майстэрства опернага акцёра. У той жа час не магу не адзначыць ненармальнай з'явы, што сярод маладых акцёраў ёсць такія, якія, паступіўшы ў тэатр, часта паводзяць сябе няправільна. Яны дазваляюць сабе неахайна ставіцца да свайго голасу, да свайго сцэнічнага выгляду, зазнаюцца, перастаюць працаваць над сабой. Некаторыя з іх знаходзяцца ў палоне шкодных утрыманцкіх настрояў, лічачы, што ўдасканаленне іх таленту цалкам залежыць ад дырыжораў і рэжысёраў. У выніку гэтага такія салісты ў рабоце праяўляюць сябе пасіўна, слепа пераймаючы ўсталяваныя выканаўчыя традыцыі, не турбуючы сябе творчымі пошукамі. Такое становішча асабліва хвалюе ў сувязі з тым, што тэатр не забяспечаны рэжысёрскімі і педагагічнымі кадрамі, а гэта з'яўляецца значным недахопам ва ўсім творчым жыцці тэатра і асабліва ў фармаванні сцэнічнага майстэрства маладых артыстаў.

Оперны тэатр — мастацтва сінтэтычнае. Апроч добрага данясення вакальнага радка, трэба, каб ажываў вобраз, трэба, каб па сцэне хадзіў сапраўдны Ленскі, а не спявак у касцюме Ленскага. Калі ў балеце працоўны дзень пачынаецца раніцай з урока трэніроўкі пад кіраўніцтвам вопытнага рэпетытара, дык такой формы павышэння кваліфікацыі ў опернага спевака няма. Мы ніяк не можам да гэтага часу вырашыць пытання аб запрашэнні ў тэатр вопытнага педагога-вакаліста. Патрэба ў ім вялікая, яго функцыі не могуць і не павінны падмяняць дырыжоры і канцэртмайстры.

З добрымі творчымі вынікамі заканчвае сезон наша балетная трупа. Новае кіраўніцтва балета ў асобе галоўнага балетмайстра А. Андрэева і балетмайстра-рэпетытара Н. Стуколкінай здолела за кароткі тэрмін павысіць прафесіянальнае майстэрства балета, згуртаваць калектыў і ўзняць яго дысцыпліну. Быў праведзены агляд маладых выканаўцаў, які значна павысіў актыўнасць балетнай моладзі і адкрыў у іх новыя творчыя магчымасці.

Нам час ужо сур'ёзна гаварыць аб тым, што нашы масавыя калектывы — аркестр, хор і балет — павінны быць пашыраны. Вялікі і складаны рэпертуар тэатра, у якім цяпер будуць займаць усё больш і больш месца новыя сучасныя творы, што патрабуюць паўнацэннага гучання хору і аркестра, не могуць задавальняцца сціплым складам гэтых цэхаў, што налічваюць толькі па шэсцьдзесят чалавек. Тут трэба ўлічыць, што памеры нашай глядзельнай залы і асабліва сцэны, якая з'яўляецца адной з самых вялікіх сцэн оперных тэатраў краіны, патрабуюць поўнай гукавой насычанасці. Цяперашні склад гэтых цэхаў не можа правільна размеркаваць суадносіны гучання паміж аркестрам і сцэнай. Тут у першую чаргу трэба звярнуць увагу на павелічэнне струннай групы аркестра, якая з'яўляецца яго душою. Час гэта зрабіць.

Апошні час і асабліва апошні сезон паказаў, што наш тэатр актыўна наведвае глядач. Мы цяпер ужо не здзіўляемся, што глядзельная зала бывае заўсёды амаль поўная. Гэта сведчыць аб тым, што нам удалося сваёй працай зацікавіць і прыцягнуць гледача, знайсці ключ да яго сэрца. У значнай ступені гэта тлумачыцца тым, што рэпертуар не толькі багаты колькасна, але і разнастайны.

Важным у рабоце тэатра з'яўляецца ўстанаўленне творчых сувязей з шырокімі коламі працоўных Беларусі. У нас сталі добрай традыцыяй рэгулярныя выезды са спектаклямі і канцэртамі ў раёны і гарады нашай рэспублікі.

Тэатр заўсёды адчувае клопаты партыі і ўрада. Калектыў тэатра поўны творчага натхнення. Мудрыя ўказанні Мікіты Сяргеевіча Хрушчова аб шчыльнай сувязі інтэлігенцыі і народа асвятляюць нам дарогу. Хочацца з патроенай энергіяй працаваць так, каб апраўдаць высокае давер'е партыі.

З пачуццём вялікай адказнасці, з гарачым жаданнем аддаць усе свае сілы, усё сваё майстэрства далейшаму росквіту савецкага опернага мастацтва працуе зараз наш тэатр.

Л. ЛЮБІМАЎ,
народны артыст БССР, галоўны дырыжор Тэатра оперы і балета.

Добры пачатак

Пра рэпертуар Дзяржаўнага народнага аркестра БССР пісалася і гаварылася вельмі многа. І калі мы цяпер зноў вяртаемся да гэтага ж пытання, дык таму, што яно дагэтуль хвалюе не толькі нас, выканаўцаў, але і нашых шматлікіх слухачоў.

У мінулым музычным сезоне мы зрабілі некалькі гастрольных паездак па гарадах Урала і Заходняй Сібіры, Літве і Латвіі, выступалі ў абласных цэнтрах вакол Масквы, у Ленінградзе і ў Крамлёўскім тэатры, далі рад адкрытых канцэртаў у Мінску з удзелам відных спевакоў-гастралёраў. І амаль усюды друк, адзначаючы высокі прафесіянальны ўзровень калектыву, выказваў думкі пра недахоп твораў беларускай музыкі ў нашым рэпертуары. Гэтую праблему могуць дапамагчы вырашыць толькі кампазітары.

Пасля леташняга выступлення газеты «Літаратура і мастацтва» адбылося спецыяльнае пасяджэнне ў Саюзе кампазітараў БССР, прысвечанае пытанню стварэння новага рэпертуару для народнага аркестра. І вось «першай ластаўкай» з'явіліся «Варыяцыі на беларускую тэму» Я. Цікоцкага. За імі — Канцэрт для двух цымбал з аркестрам і «Маладзёжная рапсодыя» маладога кампазітара І. Ронькіна.

Дарэчы, трэба сказаць, што з І. Ронькіным у нас устанавілася добрая і плённая творчая дружба. Працуючы ў шчыльным кантакце з аркестрам, гэты малады кампазітар піша творы, прасякнутыя духам часу, бадзёрыя і жыццярадасныя, з улікам выканаўчых магчымасцей і каларыту народнага аркестра. І вынікі далі хутка сябе знаць: Канцэрт для двух цымбал І. Ронькіна з поспехам выконваўся ў многіх месцах, у тым ліку ў Крамлёўскім тэатры. Ён запісаны на пласцінку Усесаюзным Домам гуказапісу.

Знаходзяцца ў працэсе развучвання дзве сатырычныя песні «Прагультаёў» для высокага голасу з суправаджэннем народнага аркестра (музыка М. Аладава, словы А. Дзеружынскага). Гэтым, бадай, і вычэрпваецца пералік напісаных для нас твораў за мінулы сезон.

Не вельмі многа, ці не праўда? І ўсё ж хацелася б разглядаць гэты здабытак, як добры пачатак. Мы чакаем у хуткім часе атрымаць ад Г. Вагнера новы твор, які ён даўно абяцаў. Бо запланаванае пералажэнне некалькіх нумароў з балета. «Падстаўная нявеста» таго ж аўтара зусім не выратоўвае становішча, таму што гэта — не арыгінальная музыка для народнага аркестра.

Тое ж варта сказаць і пра «Маладзёжнае скерца» Ул. Чараднічэнкі, якое цяпер развучваецца. Малады таленавіты кампазітар, у мінулым баяніст, ён мог бы напісаць для народнага аркестра многа цікавых твораў. І мы спадзяёмся, што першы вопыт пералажэння яго твора абудзіць аўтара да стварэння арыгінальнай музыкі для нашага калектыву. Мы хочам, каб у справу стварэння новага рэпертуару для нас уключыліся ўсе кампазітары.

Гэта да вас, таварышы кампазітары, скіроўвае свой папрок аўтар водгуку на наша выступленне ў Крамлёўскім тэатры (часопіс «Советская музыка» № 5 за гэты год): «Так, мала, вельмі мала пішуць беларускія кампазітары для свайго народнага аркестра!.. А калектыў гэты заслугоўвае паўнацэннага рэпертуару. У ім сабраны добрыя выканаўчыя сілы, гучыць ён зладжана, стройна».

Цяпер, калі ўвесь наш народ жыве падрыхтоўкай да XXII з'езда Камуністычнай партыі, хочацца, каб беларускія кампазітары абавязкова ўключылі ў свае творчыя планы напісанне музыкі для народнага аркестра. Гэтым яны выканаюць свой вялікі абавязак перад нашымі слухачамі.

В. БАРСАЎ,
дырыжор Дзяржаўнага народнага аркестра БССР.

ЭСТАФЕТА КУЛЬТУРЫ

Нясвіжскі раённы аддзел культуры праводзіць эстафету культуры ў гонар XXII з'езда КПСС. У клубах, бібліятэках, сельскіх дамах культуры наладжваюцца канцэрты мастацкай самадзейнасці, праводзяцца масавыя мерапрыемствы.

С. ВАЛЯВАЧ.

V СЕСІЯ ВЯРХОЎНАГА САВЕТА БССР

Пятая сесія Вярхоўнага Савета БССР пятага склікання, якая праходзіла 14 і 15 чэрвеня, заслухала даклад міністра асветы БССР дэпутата І. М. Ільюшына аб выкананні закону «Аб умацаванні сувязі школы з жыццём і аб далейшым развіцці сістэмы народнай адукацыі ў Беларускай ССР». З садакладам па гэтаму пытанню выступіў старшыня Камісіі па народнай адукацыі і культурна-асветнай рабоце дэпутат Вярхоўнага Савета БССР П. Ф. Глебка.

Пасля абмеркавання дакладаў было прынята адпаведнае рашэнне.

Сесія таксама заслухала наступныя пытанні: аб праекце закону аб бюджэтных правах Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі і мясцовых Саветаў дэпутатаў працоўных БССР; аб праекце закону аб парадку адклікання суддзяў і народных засядацеляў судоў Беларускай ССР; аб праекце Палажэння аб адвакатуры Беларускай ССР.

Зацверджаны Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР.

ШКОЛА І ЖЫЦЦЁ

Даклад міністра асветы БССР дэпутата І. М. Ільюшына аб выкананні закону „Аб умацаванні сувязі школы з жыццём і аб далейшым развіцці сістэмы народнай адукацыі ў Беларускай ССР"

Перабудова сістэмы народнай адукацыі, сказаў дакладчык, праходзіць ва ўмовах выключнай увагі і клопатаў аб школе з боку Цэнтральнага Камітэта КПСС і Савецкага ўрада, асабіста таварыша М. С. Хрушчова. У адпаведнасці з пастановамі ЦК КПСС і Саюзнага ўрада, ЦК КПБ і Савет Міністраў БССР прынялі рад рашэнняў па стварэнню неабходных умоў для школ, забеспячэнню іх падручнікамі, вучэбна-нагляднымі дапаможнікамі і абсталяваннем, арганізацыі вытворчага навучання, развіцця вячэрняй адукацыі, школ-інтэрнатаў, школ і груп з прадоўжаным днём, расшырэння сеткі дашкольных дзіцячых устаноў. У красавіку 1960 года пленум ЦК КПБ абмеркаваў і прыняў пастанову «Аб мерах па далейшаму паляпшэнню выхавання дзяцей», у якой намеціў канкрэтныя мерапрыемствы па ўзмацненню выхаваўчай работы з дзецьмі, прыцягненню да гэтай справы шырокай грамадскасці.

Партыйнымі і савецкімі арганізацыямі на месцах праведзена вялікая работа па глыбокаму вывучэнню і распрацоўцы канкрэтных пытанняў, звязаных з ажыццяўленнем пастаноў партыі і ўрада аб школе. На сходах настаўнікаў, активах па народнай адукацыі ў раёнах, гарадах і абласцях, на з'ездзе настаўнікаў рэспублікі былі абмеркаваны важнейшыя праблемы і канкрэтныя шляхі ўздыму работы школ і пазашкольных устаноў. Перабудова сістэмы народнай адукацыі становіцца ўсенароднай справай, састаўной часткай камуністычнага будаўніцтва.

Вынікі двух год работы школ па-новаму сведчаць аб глыбокай жыццёвасці закону аб школе, які адпавядае сучасным задачам камуністычнага будаўніцтва. Дзякуючы велізарным намаганням, творчай працы настаўнікаў і ўсіх работнікаў асветы, пры актыўнай дапамозе партыйных, савецкіх арганізацый і ўсёй грамадскасці ўжо дасягнуты пэўныя поспехі ва ўмацаванні сувязі школы з жыццём і паляпшэнні падрыхтоўкі навучэнскай моладзі да практычнай дзейнасці.

У рабоце нашых школ з'явілася многа новага, накоплен значны станоўчы вопыт. Самае галоўнае заключаецца ў тым, што ў школьнае жыццё ў разнастайных формах трывала ўваходзіць праца, працоўнае выхаванне становіцца кроўнай справай педагагічных калектываў.

Разам з тым у перабудове школы зроблены яшчэ першыя крокі. У гэтай выключна важнай і адказнай справе ёсць сур'ёзныя недахопы і ўпушчэнні, многа яшчэ нявырашаных пытанняў.

Далей дакладчык гаворыць, што ў цяперашні час адной з галоўных задач з'яўляецца ажыццяўленне ўсеагульнага абавязковага васьмігадовага навучання. Вырашэнне гэтай задачы мае вялікае дзяржаўнае значэнне.

Як вядома, пераход ад сямігадовага да васьмігадовага ўсеагульнага навучання павінен быць завершаны ў 1962-1963 навучальным годзе. Аднак пераўтварэнне сямігадовых школ у васьмігадовыя праходзіць у нас марудна. У гэтым навучальным годзе працуюць толькі 384 васьмігадовыя школы. У Мазырскім, Быхаўскім, Горацкім і іншых раёнах не адкрыта ніводнай васьмігадовай школы. Тут не вядзецца планамерная работа па расшырэнню вучэбнай плошчы, стварэнню неабходных умоў для пераходу да васьмігадовага навучання.

Дакладчык гаворыць аб недахопах у справе выканання сямігадовага ўсеагульнага навучання. У некаторых месцах не вядзецца дакладны ўлік дзяцей і падлеткаў ва ўзросце 7—15 год, ёсць факты абману ў справаздачнасці па ўсеагульнаму навучанню. Адной з сур'ёзных прычын парушэнняў закону аб усеагульным навучанні і адсеву вучняў са школ з'яўляецца нізкі ўзровень навучальна-выхаваўчай работы ў некаторых школах, адсутнасць належных клопатаў аб кожным вучню з боку педагагічных калектываў, наяўнасць значнай колькасці другагоднікаў.

У ажыццяўленні закону аб школе, працягвае дэпутат Ільюшын, значную ролю заклікаваны адыграць мясцовыя Саветы. Там, дзе Саветы сістэматычна займаюцца пытаннямі ўсеагульнага навучання, дзе праяўляюцца сапраўдныя клопаты аб дзецях, перабудова школы праходзіць паспяхова. Можна спаслацца на вопыт выканкома Ваўкавыскага раённага Савета. Ён зрабіў многае па стварэнню і ўмацаванню вучэбна-матэрыяльнай базы школ. На працягу некалькіх год у раёне паспяхова выконваецца закон аб усеагульным навучанні, значна зменшылася колькасць другагоднікаў і адсеў вучняў са школ. Райвыканком сістэматычна абмяркоўвае пытанні асветы, унікае ў змест навучальна-выхаваўчай работы школ. Рэгулярна заслухоўваюцца справаздачы выканкомаў сельскіх Саветаў аб праведзенай рабоце ў галіне народнай адукацыі.

Аднак, гаворыць дакладчык, не ўсюды яшчэ належным чынам клапоцяцца аб школе. У Міёрскім раёне, напрыклад, з 1958 года на сесіі райсавета не абмяркоўвалася ні адно пытанне па народнай адукацыі. У раёне не выкарыстоўваюцца на будаўніцтва школ нават сродкі, выдзеленыя аблвыканкомам. Міёрскі райвыканком па сутнасці справы самаўхіліўся ад вырашэння важнейшых пытанняў народнай адукацыі, а Віцебскі аблвыканком мірыцца з гэтым і не прад'яўляе да яго належных патрабаванняў.

Гаворачы аб арганізацыі вытворчага навучання ў сярэдніх школах, дакладчык адзначае, што ў рэспубліцы працуе ўжо 589 школ з вытворчым навучаннем, у якіх больш чым 29 тысяч юнакоў і дзяўчат авалодвае рознымі спецыяльнасцямі. Да пачатку 1963-1964 навучальнага года павінна быць закончана рэарганізацыя дзесяцігадовых школ у адзінаццацігадовыя сярэднія школы з вытворчым навучаннем. К канцу сямігодкі ў 9—11 класах будуць вучыцца 217 тысяч школьнікаў. Гэта значыць, што сярэднія школы з вытворчым навучаннем становяцца асноўнай крыніцай папаўнення народнай гаспадаркі кваліфікаванымі кадрамі.

Станоўчы вопыт вытворчага навучання накоплен у сярэдніх школах № 19 горада Віцебска, № 3 горада Оршы, № 50 горада Мінска, № 10 горада Гомеля, № 4 горада Пінска, № 3 горада Ваўкавыска, № 7 горада Магілёва, у Лельчыцкай, Беразоўскай, Мядзведзеўскай і радзе іншых школ. Значную дапамогу ім аказваюць прадпрыемствы, калгасы, саўгасы. Як паказвае практыка, лепшай формай арганізацыі вытворчага навучання з'яўляецца стварэнне вучнёўскіх цэхаў або ўчасткаў на прадпрыемствах. У іх паспяхова спалучаецца групавое навучанне з індывідуальным. Поўнасцю апраўдалі сябе як форма арганізацыі вытворчага навучання вучнёўскія брыгады ў калгасах і саўгасах. У 1960 годзе іх было ў рэспубліцы 1.620.

Дакладчык гаворыць, што ў арганізацыі вытворчага навучання ёсць многа недахопаў і нявырашаных пытанняў. У многіх выпадках яно праводзіцца бясспланава і прымітыўна. Выбар прафесій часта ажыццяўляецца без дастатковага ўліку патрэбнасці народнай гаспадаркі ў кадрах. Міністэрства асветы мала займаецца вывучэннем лепшага вопыту вытворчага навучання. Такія важныя пытанні, як выхаванне моладзі ў працэсе вытворчага навучання, сувязь яго з выкладаннем асноў навук, методыка вытворчага навучання, чакаюць сваёй распрацоўкі. Адной з сур'ёзных прычын, якія перашкаджаюць правільнай арганізацыі вытворчага навучання, з'яўляецца адсутнасць неабходнай матэрыяльнай базы. На прадпрыемствах рэспублікі арганізавана толькі 10 вучэбных цэхаў. Кіраўнікі многіх прамысловых прадпрыемстваў пакуль што стаяць у баку ад гэтай важнай справы. У асобных калгасах і саўгасах не выдзяляецца для вытворчага навучання школьнікаў сельскагаспадарчая тэхніка, таму многія работы праводзяцца ўручную.

Нядаўна Савет Міністраў СССР прыняў пастанову аб паляпшэнні вытворчага навучання вучняў сярэдніх агульнаадукацыйных школ. У ёй вызначаны канкрэтныя меры па карэннаму паляпшэнню вытворчага навучання і працаўладкаванню выпускнікоў сярэдніх школ. Дзяржплану БССР разам з саўнаргасам, міністэрствамі і ведамствамі, аблвыканкомамі неабходна паскорыць распрацоўку плана падрыхтоўкі кваліфікаваных кадраў па прафесіях у разрэзе абласцей з улікам перспектыў эканамічнага развіцця іх, а таксама прадугледзець працаўладкаванне выпускнікоў 11-гадовых школ у адпаведнасці з атрыманай спецыяльнасцю. Важна павысіць адказнасць савецкіх, гаспадарчых і прафсаюзных арганізацый за прафесіянальную падрыхтоўку вучняў сярэдніх школ. Кіраўнікі прадпрыемстваў, будоўляў, калгасаў, саўгасаў, арганізацый і ўстаноў, дзе праводзіцца навучанне, павінны адказваць аднолькава з дырэктарамі школ за прафесіянальную падрыхтоўку вучняў, за строгае захаванне тэхнікі бяспекі, вытворчай санітарыі і заканадаўства аб працы.

Тав. Ільюшын расказаў далей аб развіцці вячэрняй адукацыі. У 1960-61 навучальным годзе ў рэспубліцы працавала 1.396 школ і асобных класаў, у якіх навучалася 85.875 чалавек. За апошнія два гады колькасць вучняў 8—11 класаў школ сельскай моладзі павялічылася ў некалькі разоў. Многія вячэрнія, зменныя школы заслужана карыстаюцца аўтарытэтам, даюць вучням глыбокія і трывалыя веды. Гэта садзейнічае павышэнню агульнай культуры працы рабочых, калгаснікаў, іх працоўнай і грамадскай актыўнасці.

Поспехам у рабоце многія школы абавязаны цеснай садружнасці з прадпрыемствамі, якія па-сапраўднаму клапоцяцца аб тых, хто сумяшчае вучобу з работай. Магілёўскі завод пад'ёмна-транспартнага абсталявання, Віцебскі домабудаўнічы камбінат і некаторыя іншыя прадпрыемствы выдзелілі або пабудавалі для школ рабочай моладзі спецыяльныя памяшканні, штогод адпускаюць сродкі на абсталяванне вучэбных кабінетаў і лабараторый.

Разам з тым дакладчык гаворыць аб недахопах у рабоце вячэрніх школ. У многіх з іх няма неабходных умоў для вучобы. Не праяўляюць патрэбнай актыўнасці ў развіцці вячэрняй адукацыі органы народнай асветы, камсамольскія і прафсаюзныя арганізацыі. У выніку большая частка працуючай моладзі, якая не мае закончанай адукацыі, застаецца па-за школай. У асобных школах рабочай і сельскай моладзі слаба пастаўлена вучэбна-выхаваўчая работа.

Сур'ёзныя недахопы ў рабоце школ дарослых у значнай ступені тлумачацца слабым кантролем з боку аддзелаў народнай асветы. Міністэрству асветы і яго органам на месцах неабходна больш удзяляць увагі рабоце вячэрніх школ, паскорыць распрацоўку спецыяльных праграм і падручнікаў з улікам асаблівасцей навучання моладзі без адрыву ад вытворчасці.

Да канца сямігодкі колькасць навучэнцаў вячэрніх школ павінна павялічыцца ў два з палавінай раза. Таму неабходна сур'ёзна заняцца стварэннем матэрыяльнай базы для вячэрніх і зменных школ.

Дакладчык расказвае аб рабоце школ-інтэрнатаў. Цяпер у рэспубліцы іх налічваецца 82. У гэтым годзе будуць адкрыты 32 новыя школы. Большасць школ-інтэрнатаў мае неабходную вучэбна-матэрыяльную базу, укамплектавана кваліфікаванымі кадрамі. За невялікі перыяд існавання школы-інтэрнаты накапілі станоўчы вопыт у арганізацыі вучобы і выхавання дзяцей. Добрых поспехаў дабіліся Магілёўская, Жодзінская, Гродзенская, Пружанская і многія іншыя школы. Аднак яшчэ не ўсё зроблена для таго, каб усе школы-інтэрнаты сталі ўзорнымі навучальна-выхаваўчымі ўстановамі. У некаторых з іх марудна ажыццяўляецца перабудова навучальнай работы, не прымаюцца неабходныя меры да павышэння ўзроўню выкладання, дрэнна выкарыстоўваюцца спрыяльныя ўмовы для пастаноўкі ўзорнай выхаваўчай работы. Дапускаюцца сур'ёзныя недахопы ў падборы педагагічных кадраў. У школы-інтэрнаты ў радзе выпадкаў накіроўваюцца асобы, якія не маюць неабходнага вопыту работы, часта мяняюцца настаўнікі, выхавацелі і дырэктары школ.

Важную ролю ў арганізацыі выхавання дзяцей, працягвае тав. Ільюшын, адыгрываюць дзіцячыя сады і яслі. Цяпер у нас працуюць 877 дзіцячых садоў і 460 ясляў, у якіх выхоўваецца 94.417 дзяцей. Сетка дашкольных устаноў далёка не задавальняе ўзрастаючыя патрэбнасці, асабліва ў буйных гарадах і на новабудоўлях. Пры такім становішчы зусім нецярпімым з'яўляецца няпоўнае асваенне Міністэрствам будаўніцтва БССР капіталаўкладанняў, выдзеленых на будаўніцтва дашкольных устаноў.

У дакладзе адзначаецца, што вельмі мала будуецца дзіцячых устаноў прамысловымі прадпрыемствамі за кошт звышпланавых накапленняў. Савет народнай гаспадаркі БССР не выконвае пастановы пленума ЦК КПБ адносна штогодняга выдзялення аднаго-паўтара мільёна рублёў на будаўніцтва дашкольных устаноў за кошт звышпланавых накапленняў. Дзяржбуд БССР у апошнія гады не праектуе ў жылых дамах абсталяванне дзіцячых садоў і ясляў. Выканкомы абласных, гарадскіх Саветаў не прымаюць рашучых мер да выканання ўрадавых пастаноў па гэтаму пытанню.

У некаторых абласцях на будаўніцтва дзіцячых садоў і ясляў не выдзяляюцца сродкі ад перавыканання даходнай часткі і эканоміі мясцовага бюджэту. Нездавальняюча расце сетка дашкольных устаноў у сельскай мясцовасці.

Шмат увагі было ўдзелена ў дакладзе перабудове вучэбна-выхаваўчай работы. Цэнтральнымі пытаннямі перабудовы школ з'яўляюцца барацьба за глыбокія і

(Заканчэнне на 2-й стар.)

Даклад і садаклад друкуюцца па скарочанай стэнаграме.

V сесія Вярхоўнага Савета БССР 5-га склікання.
На здымку — у зале пасяджэнняў.
Фота У. ДАГАЕВА і У. КІТАСА.

АД КАМІТЭТА ПА ЛЕНІНСКІХ ПРЭМІЯХ
У ГАЛІНЕ ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА

Камітэт па Ленінскіх прэміях у галіне літаратуры і мастацтва працягвае прыём работ на атрыманне Ленінскіх прэмій 1962 года.

На атрыманне Ленінскіх прэмій 1962 года могуць вылучацца творы літаратуры, мастацтва, журналістыкі і публіцыстыкі, надрукаваныя, публічна паказаныя або выкананыя не пазней 15 чэрвеня 1961 года.

Прадстаўленне работ да Ленінскіх прэмій праводзіцца праўленнямі саюзаў пісьменнікаў, журналістаў, кампазітараў, мастакоў, работнікаў кінематаграфіі, прэзідыумам ВЦСПС, калегіямі міністэрстваў СССР і саюзных рэспублік, Акадэміяй мастацтваў СССР, рэспубліканскімі тэатральнымі таварыствамі, навукова-даследчымі інстытутамі, вышэйшымі навучальнымі ўстановамі, рэдкалегіямі газет і часопісаў, сходамі працоўных.

Прыём работ будзе праводзіцца да 1 снежня 1961 года.

Усе прадстаўленні, прысланыя ў Камітэт пасля гэтага тэрміну, будуць разглядацца пры абмеркаванні кандыдатур на атрыманне Ленінскіх прэмій 1963 года.

У сувязі са сказаным Камітэт па Ленінскіх прэміях звяртаецца да савецкай грамадскасці з просьбай арганізаваць шырокае абмеркаванне найбольш выдатных твораў і іх вылучэнне на атрыманне Ленінскіх прэмій 1962 года, не адкладаючы гэтага да апошняга тэрміну. Своечасовае і глыбока прадуманае вылучэнне кандыдатур дапаможа Камітэту ўсебакова вывучыць прадстаўленыя работы, дасць магчымасць ва ўстаноўлены тэрмін прапанаваць іх на ўсенароднае абмеркаванне.

Прапановы аб прысуджэнні Ленінскіх прэмій, водзывы аб вылучаемых работах, а таксама ўсе пытанні, звязаныя з афармленнем матэрыялаў, трэба накіроўваць па адрасу: Масква І-51, Няглінная вул., 15, Камітэт па Ленінскіх прэміях у галіне літаратуры і мастацтва пры Савеце Міністраў СССР.

18 чэрвеня — 25 год з дня смерці А. М. Горкага

НЕЎМІРУЧЫЯ ТРАДЫЦЫІ

У гісторыі сусветнай літаратуры нямала выдатных імён, вялікіх светачаў чалавецтва, якія сваёй дзейнасцю пракладалі шляхі да будучыні. Сярод іх Максіму Горкаму належыць асабліва пачэснае месца: ён пачынальнік і першы класік сацыялістычнага рэалізму. З яго імем звязана зараджэнне і станаўленне літаратуры новага, сацыялістычнага свету, які сёння аб'ядноўвае каля мільярда людзей нашай планеты.

Знамянальна, што нараджэнне сучаснай беларускай літаратуры звязана з эпохай першай рускай рэвалюцыі.

З гісторыяй і культурай беларускага народа Горкі пачаў знаёміцца яшчэ з канца 90-х гг. Жывую цікавасць выклікала ў яго старажытная беларуская пісьменнасць і асабліва беларускі фальклор. Гэтаму, безумоўна, спрыяла яго шматгадовая дружба з Адамам Ягоравічам Багдановічам. Адной з першых работ па беларускай этнаграфіі, якую прачытаў малады Горкі, была кніга А. Я. Багдановіча «Пережитки древнего миросозерцания у белорусов». На старонках гэтай кнігі ёсць вельмі цікавыя паметкі і заўвагі Горкага.

Рост нацыянальна-вызваленчага руху беларускага народа ў пачатку XX ст., уздым беларускай літаратуры, выкліканы рэвалюцыяй 1905—1907 гг., прыцягнулі да сябе ўвагу Горкага. У гэты час ён устанаўлівае перапіску з беларускімі літаратарамі, выпісвае газету «Наша ніва», каб мець магчымасць непасрэдна сачыць за развіццём беларускай паэзіі.

Сапраўдны пралетарскі інтэрнацыяналіст, Горкі змагаўся за свабоду і раўнапраўнасць прыгнечаных царызмам народаў, быў веснуном іх дружбы.

Рост маладой беларускай літаратуры Горкі лічыў паказальным фактарам культурнай творчасці дэмакратычных мас, падзеяй, якая заслугоўвае ўвагі і ўсебаковага вывучэння. Аляксей Максімавіч сам хацеў заняцца вывучэннем беларускай літаратуры. Намер А. В. Амфітэатрава напісаць пра творчасць беларускіх паэтаў выклікаў у Горкага глыбокае адабрэнне.

Характар творчага ўздзеяння М. Горкага на беларускую літаратуру звязаны галоўным чынам з яго рамантычнымі традыцыямі.

Варта падкрэсліць, што на беларускіх пісьменнікаў перш за ўсё ўплывалі героіка-рамантычныя творы Горкага. Горкаўскія традыцыі ў іх творчасці выяўляліся ў сапраўды рэвалюцыйных адносінах пісьменнікаў да рэчаіснасці, у паказе героікі мас, у гуманістычным пафасе, у сцвярджэнні народнай працы і працоўнага чалавека як гаспадара жыцця. Усімі гэтымі рысамі свайго творчага метаду Янка Купала і Якуб Колас былі блізкія да творчага метаду Горкага.

Такі характар успрыняцця горкаўскіх традыцый тлумачыўся не толькі маладосцю нашай літаратуры, якая ў той жа час не мела яшчэ развітых традыцый прозы і драматургіі, але—і гэта галоўнае—духам самой эпохі. Можна сказаць, што іменна рэвалюцыя 1905—1907 гг., якая абудзіла народныя масы да гістарычнай творчасці, выклікала рост палітычнай самасвядомасці, нацыянальнага пачуцця, падрыхтавала глебу для такога ўспрыняцця горкаўскіх традыцый. У абставінах рэвалюцыйнага абуджэння народных сіл гераічная рамантыка Горкага як найлепш імпанавала беларускай паэзіі, якая ўслаўляла героіку народнага змагання, вялікае права беларускага народа «людзьмі звацца».

Горкі з найбольшай сілай і яркасцю выявіў глыбокі гуманістычны сэнс рускай рэвалюцыі, яе вызваленчы пафас; усёй творчасцю ён сцвярджаў: «Чалавек—гэта гучыць горда». Вось чаму славутае купалаўскае выслоўе «людзьмі звацца», у якім выказана [illegible], зрабіла [illegible] ўражанне на Горкага і знайшло водгук у яго артыкулах і перапісцы.

Горкі дапамагаў Янку Купалу, Якубу Коласу і іншым прагрэсіўным беларускім пісьменнікам [illegible].

Пасля Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі сувязь Горкага з беларускай літаратурай стала яшчэ больш цеснай і шматграннай. Гэтаму дапамагалі асабістыя сустрэчы Аляксея Максімавіча з беларускімі пісьменнікамі. Пра незабыўныя ўражанні, [illegible] ад сустрэч з Горкім, расказваюць Янка Купала, Якуб Колас, Міхась Лынькоў, [illegible] і іншыя. «Кожная такая сустрэча,—гаворыць Міхась Лынькоў,—была для нас школай, [illegible]. Ён дапамагаў нам усвядоміць наша месца, нашу ролю ў жыцці народа, які ўпершыню ў сваёй гісторыі стварыў сваю дзяржаўнасць і за кароткі час прайшоў велізарны па сваім значэнні гістарычны шлях. [illegible]» («Літаратура і мастацтва», 1948, № 25).

Горкі [illegible] пішуць ва ўспамінах аб тым, якое вялікае значэнне мелі творы Горкага ў іх літаратурным развіцці, як чула ставіўся Аляксей Максімавіч да маладых пісьменнікаў, як ён горача падтрымліваў іх, дапамагаў знайсці свой шлях у літаратуры. У артыкуле «Мае сустрэчы з А. М. Горкім» Аляксандр Міронаў успамінае, як ён пакінуў Горкаму некалькі сваіх навел аб Чукотцы, напісаных пасля чэлюскінскай эпапеі. Праз некаторы час малады аўтар атрымаў ад Горкага пісьмо, у якім вялікі настаўнік вельмі цёпла адгукнуўся аб яго творах, указаў на некаторыя недахопы іх і раіў выдаць зборнік.

Калі Горкі даведаўся, што аповесць Янкі Маўра «ТВТ» на рэспубліканскім конкурсе ў 1934 г. была прызнана лепшым дзіцячым творам, ён папрасіў аўтара прыслаць яму рукапіс гэтай кнігі. Пазнаёміўшыся з аповесцю, Аляксей Максімавіч сказаў С. Маршаку: «Прагледзіце! Здаецца, штосьці цікавае». Неўзабаве Янка Маўр атрымаў ад Горкага запрашэнне на І з'езд савецкіх пісьменнікаў.

Цяжка пераацаніць тую выдатную ролю, якую адыграў Горкі як кіраўнік савецкіх пісьменнікаў. Працуючы старшынёй Саюза савецкіх пісьменнікаў, ён па-бацькоўску клапаціўся аб развіцці нацыянальных літаратур. Па яго ініцыятыве была распачата праца па перакладу на рускую мову і папулярызацыі сярод усесаюзнага чытача лепшых твораў пісьменнікаў братніх рэспублік.

Горкі нямала зрабіў для таго, каб пазнаёміць народы СССР з беларускай літаратурай і яе выдатнейшымі паэтамі Купалам і Коласам. Па прапанове Аляксея Максімавіча ў 1936 г. у Мінску быў праведзен пленум Саюза савецкіх пісьменнікаў, прысвечаны пытанням нацыянальных літаратур.

У 1934 г. пасля з'езда пісьменнікаў Горкі прыняў беларускую і ўкраінскую дэлегацыі. «Ён жыва цікавіўся беларускай паэзіяй, народнай творчасцю, літаратурнымі помнікамі, — успамінаў Я. Колас,—і прапанаваў прыступіць да працы па стварэнню гісторыі беларускай літаратуры».

Побач са зборнікамі беларускага фальклору і кнігамі па этнаграфіі і гісторыі Беларусі ў асабістай бібліятэцы Горкага да апошніх дзён яго жыцця знаходзіліся многія кнігі беларускіх пісьменнікаў. Сярод іх — два зборнікі вершаў Янкі Купалы ў перакладзе на рускую мову («Избранные стихи» і «Под новым солнцем», першы з аўтографам); «Новая зямля» і «Дрыгва» Якуба Коласа (рускія выданні); першы том акадэмічнага выдання твораў Максіма Багдановіча, падараваны Горкаму бацькам паэта; зборнік апавяданняў Міхася Лынькова «На вялікай хвалі» (рускае выданне); кніга «Поэты Белоруссии» (1934), складзеная Петрусём Броўкам; «Сборник белорусской поэзии» (1930) і інш.

Разам з пісьменнікамі іншых народаў нашай Радзімы пісьменнікі Савецкай Беларусі па праву называюць Горкага сваім лепшым другам і літаратурным настаўнікам.

Максім Горкі — горача любімы пісьменнік беларускага народа.

З пачуццём найвялікшай радасці сустракалі працоўныя Савецкай Беларусі Аляксея Максімавіча ў 1928 г. і ў 1931 г., калі ён ехаў з заграніцы. На кожнай станцыі, дзе толькі спыняўся поезд, у гонар вялікага пісьменніка ўзнікалі мнагалюдныя мітынгі. «Сёння ў мяне самы шчаслівы дзень у маім жыцці,— гаварыў Горкі прадстаўнікам беларускага народа на прыгранічнай станцыі Негарэлае. — Не хапае слоў, каб выказаць тыя пачуцці, якія выклікалі ў мяне прыезд у Савецкі Саюз і ваша шчырае спатканне».

У 1932 г. у сувязі з 40-годдзем літаратурна-грамадскай дзейнасці Горкага [illegible]

А. М. ГОРКІ. Масква. 1928.
(З матэрыялаў музея А. М. Горкага).

ся ў беларускай літаратуры, як і ў іншых літаратурах народаў СССР, не толькі пад уплывам традыцый Горкага. Мы б зрабілі вялікую памылку, калі б [illegible] далі засваенне [illegible] ту той ці іншай літаратуры ў адрыве ад традыцый [illegible] най літаратуры [illegible] традыцый [illegible] вецкай літаратуры [illegible] чага ўздзеяння [illegible] меннікаў і, [illegible] тыі, якая [illegible] нашага грамадства [illegible] ідэйным кіраўніком [illegible] ратуры.

І ўсё ж [illegible]

[illegible]

Засваенне [illegible] беларускай [illegible] носіць [illegible]

[illegible]

рамана, што новага ўнёслі ў развіццё гэтага жанра.

[illegible]

Васіль ІВАШЫН.

Падзеі. Факты. Навіны

[illegible]

П. НАЧАЕЎ.

15 год працуе сельскім кінафікатарам [illegible]

П. КУШНЕР.

Загадчыца Алексеевскай сельскай бібліятэкі [illegible]

К. РАБЫ.

Прысвечана вялікаму мастаку слова

Грамадскасць Савецкай Беларусі адзначае 25 гадавіну з дня смерці выдатнага пралетарскага пісьменніка, заснавальніка [illegible]

[illegible]

Вялікая выстаўка падрыхтавана ў Дзяржаўнай бібліятэцы імя Янкі Купалы. [illegible]

ШКОЛА І ЖЫЦЦЁ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

трывалыя веды вучняў, карэннае паляпшэнне выхаваўчай работы. У гэтай справе першараднае значэнне мае правільнае вызначэнне зместу і ўдасканаленне метадаў навучання і выхавання дзяцей.

Міністэрства асветы распрацавала новы навучальны план і праграмы для васьмігадовай школы. У іх устаноўлены больш правільныя, чым гэта было раней, суадносіны паміж гуманітарнымі, матэматычнымі і іншымі прадметамі і працоўным навучаннем, больш выразна выкладзена сістэма ведаў і навыкаў, якія павінны атрымаць вучні па асновах навук. Праграмы разгружаны ад другараднага матэрыялу, які не мае навуковай і практычнай каштоўнасці і ў той жа час у іх уключаны пытанні навейшых дасягненняў навукі, тэхнікі і аграбіялогіі. У школах складваецца стройная сістэма працоўнага выхавання вучняў з мэтай псіхалагічнай і практычнай падрыхтоўкі іх да працы. Для стварэння новых падручнікаў падабраны аўтарскія калектывы з ліку навуковых работнікаў і вопытных настаўнікаў.

У арганізацыі навучальна-выхаваўчай работы, гаворыць тав. Ільюшын, наша школа перажывае перыяд творчых пошукаў. Чым хутчэй будуць знойдзены правільныя формы і метады навучання і выхавання, тым менш будзе ў нас недахопаў і хібаў. Аднак, нягледзячы на некаторыя дасягненні, узровень выкладання ў многіх школах не адпавядае сучасным патрабаванням.

Выконваючы пастанову пленума ЦК КПБ «Аб мерах па далейшаму паляпшэнню выхавання дзяцей», школы крыху актывізавалі і павысілі ўзровень выхавання вучняў, у большай меры пачалі абапірацца на камсамольскія і піянерскія арганізацыі ў развіцці іх актыўнасці і самадзейнасці.

Дакладчык гаворыць, што ў правядзенні выхаваўчай работы ў многіх школах яшчэ няма сур'ёзна прадуманай сістэмы, адсутнічае індывідуальная работа з вучнямі і іх бацькамі. Неабходна, каб кожны настаўнік і школа, пазашкольныя ўстановы прывівалі дзецям любоў да ведаў, да працы, выхоўвалі іх у духу савецкага патрыятызму і інтэрнацыяналізму. Вялікая ўвага павінна быць удзелена прывіццю дзецям навыкаў культурных паводзін у школе, у сям'і, у грамадскіх месцах. Важнай задачай настаўнікаў з'яўляецца атэістычнае выхаванне вучняў на аснове навуковага растлумачэння з'яў прыроды і грамадскага жыцця.

Вялікую дапамогу школам у выхаванні дзяцей заклікана аказваць грамадскасць. Значная работа ў гэтым напрамку праводзіцца ў горадзе Гомелі. Тут пры ўсіх домакіраўніцтвах абсталяваны пакоі для работы з дзецьмі, дзіцячыя пляцоўкі ў дварах. На многіх прадпрыемствах, у клубах створаны для вучняў тэхнічныя гурткі.

У дакладзе далей адзначаецца, што школа і грамадскія арганізацыі павінны цясней звязвацца з кожнай сям'ёй і агульнымі намаганнямі выхоўваць у маладога пакалення высокія маральныя якасці. Выхаванню падрастаючага пакалення павінны ўдзяляць больш увагі творчыя работнікі—кампазітары, пісьменнікі, мастакі. Вельмі мала ствараецца ў нас для дзяцей музычных твораў, мастацкай, навукова-папулярнай літаратуры, твораў выяўленчага мастацтва, кінакарцін.

Дакладчык спыніўся затым на пытаннях падрыхтоўкі і павышэння кваліфікацыі педагагічных кадраў, будаўніцтва і ўмацавання вучэбна-матэрыяльнай базы школ. Поспех перабудовы народнай адукацыі, сказаў ён, залежыць, перш за ўсё, ад настаўніка, яго ідэйна-тэарэтычнага ўзроўню і педагагічнага майстэрства. Цяпер у школах працуе 94.853 настаўнікі. За апошнія гады значна палепшыўся якасны склад педагагічных кадраў, павялічылася колькасць настаўнікаў з вышэйшай адукацыяй. Цяпер завочна ў ВНУ вучыцца больш чым 6 тысяч настаўнікаў. У бліжэйшыя два-тры гады завочным навучаннем будуць ахоплены ўсе настаўнікі, якія не маюць адпаведнай педагагічнай адукацыі. Школы ў асноўным забяспечаны настаўнікамі. Не хапае выкладчыкаў замежных моваў, вытворчага навучання, прыродазнаўства, фізкультуры і спеваў.

У сувязі з хуткім развіццём школ-інтэрнатаў, школ і груп з прадоўжаным днём навучання, дашкольных устаноў рэзка ўзрастае патрэбнасць у педагагічных кадрах. Таму неабходна значна расшырыць падрыхтоўку настаўнікаў і выхавацеляў у вышэйшых і сярэдніх педагагічных навучальных установах, звярнуць самую сур'ёзную ўвагу на карэннае паляпшэнне якасці падрыхтоўкі настаўнікаў, паляпшэнне выхаваўчай работы сярод студэнтаў педагагічных навучальных устаноў.

За апошнія два гады ў рэспубліцы праведзена значная работа па ўмацаванню вучэбна-матэрыяльнай базы школ. За кошт дзяржаўных капіталаўкладанняў пабудавана 100 памяшканняў для агульнаадукацыйных школ на 45 тысяч вучнёўскіх месц, пабудавана і адкрыта 65 школ-інтэрнатаў. Планы школьнага будаўніцтва за гэтыя гады паспяхова выконваліся. Акрамя таго, метадам народнай ініцыятывы ўзведзена 1.559 будынкаў на 148 тысяч вучнёўскіх месц, 474 вучэбныя майстэрні і 100 школьных інтэрнатаў. Многа ўзведзена школьных будынкаў за кошт сродкаў і сіламі калгасаў.

Аднак, працягвае дакладчык, многія школы працуюць яшчэ ў дрэнных умовах, размешчаны ў наёмных памяшканнях, у малапрыстасаваных да вучэбных заняткаў будынках.

Тэмпы будаўніцтва школ за кошт дзяржаўных капітальных укладанняў не паспяваюць за ростам кантынгентаў вучняў, таму шматзменнасць заняткаў у школах не скарачаецца. Для хутчэйшага вываду пачатковых школ з наёмных памяшканняў, расшырэння вучэбнай плошчы неабходна больш шырока прыцягваць да будаўніцтва школ калгасы, а таксама выкарыстоўваць сродкі ад перавыканання мясцовых бюджэтаў.

У дакладзе адзначаецца, што школы дрэнна забяспечаны мэбляй і вучэбным абсталяваннем. Школьныя парты выпускаюць, галоўным чынам, прадпрыемствы мясцовай прамысловасці. Іх выпускаецца мала, а якасць часта вельмі нізкая.

Адной з важнейшых задач, гаворыць дакладчык, з'яўляецца рашучае паляпшэнне кіраўніцтва народнай адукацыяй, хутчэйшая ліквідацыя сур'ёзных недахопаў у рабоце школ, пазашкольных і дашкольных дзіцячых устаноў. У дзейнасці Міністэрства асветы і аддзелаў народнай асветы часта не хапае належнай патрабавальнасці, арганізатарскай работы на месцах. Слаба пастаўлен кантроль за выкананнем рашэнняў партыі і ўрада па пытаннях асветы. Пры інспектаванні школ не заўсёды правільна спалучаецца строгі дзяржаўны кантроль з аказаннем неабходнай дапамогі і папулярызацыяй перадавога вопыту. Многія выканкомы Саветаў дэпутатаў працоўных, аддзелы народнай асветы глыбока не ўнікаюць у змест і арганізацыю работы школ, не аказваюць канкрэтнай дапамогі ў вырашэнні новых задач.

Трэба, гаворыць дакладчык, звярнуць сур'ёзную ўвагу на ўдасканальванне стылю кіраўніцтва справай народнай адукацыі. Каб кіраваць з поўнай адказнасцю і веданнем справы, трэба, як вучыць нас партыя, своечасова ўзнімаць і вырашаць бягучыя і перспектыўныя пытанні, умела і настойліва пераадольваць цяжкасці на шляху далейшага развіцця народнай адукацыі.

У абстаноўцы велізарнага палітычнага і працоўнага ўздыму, гаворыць тав. Ільюшын, савецкі народ ідзе насустрач XXII з'езду КПСС. Дазвольце запэўніць Цэнтральны Камітэт КП Беларусі, Савет Міністраў БССР, дэпутатаў Вярхоўнага Савета рэспублікі, што настаўніцтва Беларусі пры падтрымцы ўсёй савецкай грамадскасці, пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі не пашкадуе сіл і ведаў для таго, каб паспяхова выканаць вялікія задачы далейшага развіцця народнай адукацыі і выхавання падрастаючага пакалення ў духу бязмежнай адданасці Радзіме, вялікай справе будаўніцтва камунізма ў нашай краіне. **(Апладысменты).**

НА НОВЫМ ЭТАПЕ

Садаклад дэпутата П. Ф. Глебкі на сесіі Вярхоўнага Савета БССР

З садакладам па першаму пытанню выступіў старшыня Камісіі па народнай адукацыі і культурна-асветнай рабоце Вярхоўнага Савета БССР дэпутат П. Ф. Глебка. Ён адзначыў, што пасля прыняцця закону «Аб умацаванні сувязі школы з жыццём і аб далейшым развіцці сістэмы народнай адукацыі ў Беларускай ССР» школы рэспублікі ўступілі ў новы адказны перыяд свайго развіцця.

Рыхтуючыся да сесіі, камісія азнаёмілася з ходам выканання закону ў некаторых абласцях і радзе асобных раёнаў рэспублікі. На пасяджэнні камісіі па гэтаму пытанню заслухана паведамленне Віцебскага аблвыканкома, праведзен абмен думкамі са старшынямі пастаянных камісій па народнай адукацыі абласных Саветаў дэпутатаў працоўных. Па даручэнню камісіі члены яе пабывалі ў школах, азнаёміліся з работай асобных раённых, гарадскіх і абласных органаў народнай асветы.

Як паказваюць матэрыялы, сабраныя камісіяй, у рэспубліцы праведзена значная работа па выкананню закону. Рэспубліканскія і мясцовыя савецкія органы ўзялі правільны курс на ўмацаванне, у першую чаргу, вучэбна-матэрыяльнай базы школ, як адной з важных умоў поспеху перабудовы і політэхнізацыі школ, і дабіліся ў гэтым некаторых поспехаў. На працягу апошніх год многія раёны і гарады рэспублікі паспяхова вырашаюць таксама задачу поўнага ахопу сямігадовым навучаннем, ствараюць умовы для пераходу да ўсеагульнага абавязковага васьмігадовага навучання.

У сувязі з прыняццем закону аб школе павышаецца роля вячэрніх школ рабочай і сельскай моладзі. І ў гэтым напрамку ў рэспубліцы праведзена пэўная работа. Колькасць вучняў у гэтых школах хутка павялічваецца.

Перабудова справы народнай адукацыі з'яўляецца часткай праграмы разгорнутага будаўніцтва камунізма, ажыццяўляемай у нашай краіне. Далейшае ўдасканаленне сістэмы народнай адукацыі, перабудова школы з'яўляецца ўсенароднай задачай.

Перабудова школы выклікала многа вялікіх і малых пытанняў, якія не могуць быць вырашаны толькі настаўнікамі і органамі народнай асветы. Сувязь навучання з жыццём не можа ажыццяўляцца толькі ў сценах школы. Трэба шукаць і знаходзіць найбольш мэтазгодныя шляхі моцнай, сапраўднай працоўнай садружнасці педагагічных калектываў з калектывамі фабрык, заводаў, калгасаў, саўгасаў.

Тав. Глебка гаворыць, што Саветы дэпутатаў працоўных, камісіі па народнай адукацыі павінны ўвесь час клапаціцца аб павышэнні ролі грамадскасці ў вырашэнні пытанняў народнай адукацыі, падтрымліваць і развіваць творчую ініцыятыву настаўнікаў. Важныя і складаныя пытанні навучання і выхавання, асабліва ў гэты адказны перыяд перабудовы школы, не могуць паспяхова вырашацца толькі адміністрацыйным шляхам. Задача заключаецца ў тым, каб актывізаваць дзейнасць савецкіх, прафсаюзных арганізацый, камісій па народнай адукацыі, шырэй практыкаваць абмеркаванне важнейшых пытанняў работы школ на вытворчых нарадах, сесіях Саветаў дэпутатаў працоўных. У адпаведнасці з палажэннем Саветы павінны забяспечваць усеагульнае навучанне дзяцей, кантраляваць арганізацыю політэхнічнага навучання і працоўнага выхавання школьнікаў.

Вопыт паказвае, працягвае дэпутат Глебка, што там, дзе Саветы дэпутатаў працоўных, іх выканкомы, камісіі па народнай адукацыі канкрэтна і па-дзеламу займаюцца школай, удзяляюць увагу арганізатарскай рабоце, там паспяхова выконваецца закон аб усеагульным навучанні, павышаецца выхаваўчае значэнне школ, узровень іх работы.

У садакладзе прыводзяцца прыклады клопатаў мясцовых Саветаў Крычаўскага, Слаўгарадскага, Віцебскага і іншых раёнаў аб школах. Адзначаецца таксама добрая работа пастаяннай камісіі па народнай адукацыі Бабруйскага гарадскога Савета, шмат станоўчага ў дзейнасці камісіі па народнай адукацыі Гомельскага абласнога і гарадскога Саветаў, Гродзенскага і Магілёўскага гарсаветаў, Фрунзенскага райсавета горада Мінска, Навабеліцкага, Кармянскага, Рагачоўскага і іншых раённых Саветаў рэспублікі.

Аднак, гаворыць тав. Глебка, некаторыя сельскія і раённыя Саветы, камісіі па народнай адукацыі слаба займаюцца работай школ. Нярэдка яны канцэнтруюць сваю ўвагу толькі на арганізацыйна-гаспадарчых пытаннях, а зместу навучання і выхавання ў школах не ўдзяляюць належнай увагі. Іўеўскі, Талачынскі, Берастовіцкі, Жлобінскі, Акцябрскі і некаторыя іншыя выканкомы і Саветы дэпутатаў працоўных мала займаюцца пытаннямі павышэння якасці работы школ, умацавання вучэбна-матэрыяльнай базы іх, стварэння лепшых умоў для політэхнічнага навучання і арганізацыі выхаваўчай работы.

Шмат увагі ўдзяліў тав. Глебка пытанням умацавання вучэбна-матэрыяльнай базы, капітальнага будаўніцтва школ і школ-інтэрнатаў, вытворчага навучання школьнікаў, арганізацыі эстэтычнага выхавання.

Для таго, каб паспяхова вырашыць вялікую і важную задачу пераходу да ўсеагульнага абавязковага васьмігадовага навучання, працягвае ён, органам народнай асветы, Саветам дэпутатаў працоўных трэба прыкласці максімум намаганняў для поўнага ахопу навучаннем дзяцей школьнага ўзросту, уцягваць у восьмыя класы вучняў, якія заканчваюць сямігодку. Усе дзеці ва ўзросце ад 7 да 16 год павінны займацца ў масавай васьмігадовай школе, у якой [illegible] Законам аб перабудове школы адказнасць за выкананне ўсеагульнага васьмігадовага навучання ўскладзена на выканкомы абласных, гарадскіх, раённых, сельскіх і пасялковых Саветаў дэпутатаў працоўных. Закон патрабуе, каб ажыццяўленне ўсеагульнага навучання было ў цэнтры ўвагі ўсіх дзяржаўных органаў, грамадскіх арганізацый і бацькоў, як важнейшая дзяржаўная задача. У ажыццяўленні ўсеагульнага навучання трэба павысіць ролю калектываў прадпрыемстваў, калгасаў, саўгасаў, устаноў, грамадскіх арганізацый.

У садакладзе далей указваецца, што многія кіраўнікі прадпрыемстваў і ўстаноў не ствараюць неабходных умоў для вучобы моладзі без адрыву ад вытворчасці. У выніку не ўсе маладыя рабочыя і калгаснікі, якія не маюць сямігадовай і сярэдняй адукацыі, вучацца. У некаторых раёнах вячэрнія школы яшчэ не адпавядаюць патрабаванням закону аб перабудове школы. У многіх месцах не выконваецца пастанова ўрада аб ільготах для навучэнцаў вячэрніх школ.

Новым пытаннем, гаворыць тав. Глебка, якое на працягу больш двух год вырашалі нашы школы і органы народнай асветы, з'яўляецца прафесіянальная падрыхтоўка навучэнцаў. Вопыт лепшых сярэдніх школ з вытворчым навучаннем паказвае, што пры дапамозе прамысловых прадпрыемстваў, калгасаў і саўгасаў, грамадскіх арганізацый нашы школы могуць паспяхова ажыццяўляць прафесіянальную падрыхтоўку вучняў і даваць пісьменнае ў агульнаадукацыйных і тэхнічных адносінах папаўненне кадраў для прамысловасці і сельскай гаспадаркі. Значную дапамогу школам аказваюць некаторыя прадпрыемствы Мінска, Гомеля, Віцебска, Гродна, Брэста. Неабходна ўмацоўваць сувязь сельскіх школ з калгасамі, саўгасамі, шырэй арганізоўваць працу вучняў на калгасных і саўгасных палях, фермах, развіваць даследніцкую работу.

Дэпутат Глебка гаварыў таксама аб павышэнні кваліфікацыі настаўнікаў, неабходнасці паляпшэння работы інстытутаў удасканальвання настаўнікаў, раённых метадычных кабінетаў, куставых і ўнутрышкольных метадычных аб'яднанняў. Шмат увагі ён удзяліў таксама клопатам аб работніках народнай адукацыі і асабліва аб настаўніках сельскіх школ.

Камуністычная партыя і Савецкі ўрад, сказаў ён у заключэнне, праяўляюць неаслабную ўвагу і пастаянныя клопаты аб паляпшэнні работы школ, усебаковай адукацыі і камуністычным выхаванні падрастаючага пакалення. Задача дзяржаўных устаноў, органаў народнай асветы, школьных калектываў і ўсёй грамадскасці рэспублікі—дабіцца ў бліжэйшыя гады поўнага ажыццяўлення Закону аб умацаванні сувязі школы з жыццём і аб далейшым развіцці сістэмы народнай адукацыі ў Беларускай ССР.

(БЕЛТА).

НАШ СУЧАСНІК у жыцці і мастацтве

ІСЦІ НЕПРАТОРАНЫМІ СЦЕЖКАМІ

Ігнат Дуброўскі — нарысіст і апавядальнік, не навічок у літаратуры. Сем год таму назад выйшаў зборнік яго апавяданняў «Радня». Тады ў друку даволі шырока разглядаліся творы пісьменніка. У цэлым станоўча ацэньваючы зборнік, крытыка звяртала ўвагу на шэраг недахопаў —схематызм паасобных твораў, боязь псіхалагічнага аналізу, падмена паказу апісаннем, мнагаслоўнасць, кампазіцыйная раскіданасць — і паказвала шляхі іх пазбаўлення —глыбейшае асэнсаванне жыцця, паўнейшае раскрыццё вобразаў, авалоданне багаццем народнай мовы.

І вось перад намі другі зборнік апавяданняў «Паўз самыя вокны», выдадзены нядаўна Дзяржаўным выдавецтвам БССР. Як і раней, у цэнтры ўвагі аўтара просты савецкі чалавек з яго радасцямі і клопатамі, з багаццем духоўнага свету і шчырым імкненнем служыць інтарэсам народа. Ён актыўна змагаецца з коснасцю, абывацельшчынай, бюракратызмам, кар'ерызмам і заўсёды перамагае. Месца гэтага чалавека на правым флангу будаўнікоў камунізма, у радах найбольш актыўных працаўнікоў. Праца — гэта і сэнс жыцця і крытэрый шчасця. Нездарма намеры Сцяпана адарваць Маю ад калектыву, пазбавіць працы («Вялікая Мядзведзіца») прывялі да разладу і да разбурэння сям'і. Непатрэбны Маі казачныя палацы, куды мілейшыя ёй блізкія сябры ў запыленым рыбацкім пасёлку, любімая праца, родны калектыў. Савецкі чалавек не можа адгарадзіцца сцяной ад свету, абмежавацца толькі рамкамі сваёй сям'і. Яму патрэбны прастор, шырыня, вольная магутныя крылы.

Тэматычна апавяданні зборніка падзяляюцца на два цыклы—апавяданні аб жыцці сучаснай калгаснай вёскі і апавяданні на так званую маральную тэму. Пісьменнік прыглядаецца да жыцця і імкнецца адлюстраваць тыя велізарныя змены, якія адбыліся за апошні час у вёсцы. Партыя паслала ў калгасы лепшых сваіх сыноў, бо правільны падбор і расстаноўку кіруючых кадраў на важнейшых участках калгаснай вытворчасці лічыла і лічыць адной з важнейшых умоў крутога ўздыму сельскай гаспадаркі. Пісьменнік імкнецца паказаць, як пад умелым кіраўніцтвам камуністаў непазнавальна мяняецца жыццё вёскі, калгасы хутка развіваюць усе галіны гаспадаркі, паляпшаецца дабрабыт калгаснікаў. У апавяданні, якое дало назву ўсяму зборніку, аўтар стварыў вобраз важака калгасных мас, загартаванага камуніста Глеба Званца, які ўвесь у дзеянні, заўсёды з народам, абапіраецца на масы і вядзе іх наперад, перамагаючы цяжкасці і перашкоды. Глеб умее падыйсці да чалавека, падабраць, як кажуць, ключык да сэрца кожнага. Людзі яму вераць і адзінадушна падтрымліваюць. Нават гультаяваты Макар думае, што Глеб «усё можа. Можа і людзей ад лёгкадумства стрымаць, можа і рабіць сам усё, за што ні возьмецца». Толькі ці варта было аўтару пасылаць Глеба да Макара параіцца, каго вылучыць кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета? Гэта надумана.

Цікава напісана апавяданне «Скасаваны агрэх». Яно вызначаецца праўдзівасцю сітуацый, абгрунтаванасцю ўчынкаў герояў, ненадуманасцю калізій. Малады калгаснік Якім, які толькі што скончыў дзесяцігодку, рашуча ўступае ў барацьбу з брыгадзірам — гультаём і п'яніцам Рыгорам. Апошні збіраецца нават выгнаць Якіма з калгаса. Канфлікт ускладняецца яшчэ тым, што Рыгор хоча нанесці ўдар свайму праціўніку з другога боку, а іменна: хоча ажаніць брыгадзіра трактарнай брыгады Данілу з каханай Якіма — Варай. Слабавольны бацька Вары дае згоду на гэты шлюб. Жыва расказваецца пра няўдалае сватанне Данілы. Даўно адыйшлі ў нябыт часы «бацькавай волі». Моладзь па-новаму будуе жыццё, сама з'яўляецца гаспадаром свайго лёсу. Сутыкненне характараў у апавяданні пададзена ў адпаведнасці з праўдай жыцця, а раскрываюцца характары ў дзеянні.

На жаль, іншыя апавяданні гэтага цыкла не вызначаюцца ні арыгінальнасцю сюжэтных ліній, ні вастрынёй канфлікту, ні глыбінёй псіхалагічных характарыстык, ні абгрунтаванасцю ўчынкаў герояў, якія вандруюць з твора ў твор і гавораць адно і тое ж. Сур'ёзную і глыбокую праблему спрабуе ўзняць аўтар у апавяданні «П'яўка». Ён паказвае, як чэрствыя, абыякавыя адносіны да людзей былога старшыні Раманчука адштурхнулі ад калгаса Параску Патапенка. Яна страціла веру ў людзей, пакінула калгасную працу і стала, як гавораць калгаснікі, п'яўкай на калгасным целе. Нямала намаганняў прыклаў новы старшыня Глушкевіч, каб выправіць памылкі свайго папярэдніка. Але вобразам старшыні пісьменнік нічога не дадаў да таго, што было сказана ў ранейшых апавяданнях, бо Глушкевіч як дзве кроплі вады падобен на Курловіча («Хата з краю»), а абодва яны — на Сушчыка са «Скасаванага агрэху». Выступаючы на пасяджэнні праўлення, Курловіч паўтарае тое, што на агульным сходзе гаварыў Глеб Званец. І разважанні іх — надзвычай правільныя — таксама гучаць ва унісон: «Глеб Іванавіч... думаў сам сабе: «Менш трэба за касу ды за сякеру брацца, а больш з людзьмі гаварыць»; «Аб гэтай начной размове доўга думаў Курловіч: «Часцей трэба гаварыць з людзьмі, вучыцца ў іх, зжывацца з імі».

Кідаецца ў вочы тэматычная аднастайнасць, стандартная распрацоўка сюжэтаў. У пяці апавяданнях з шасці дзеянне звязана з толькі што выбранымі старшынямі. Не ад жыцця, а ад загадзя зададзенай схемы ішоў аўтар у апавяданні «Горш за гіпертанію». Ужо з першых старонак чытач здагадваецца, што хворы Пазняк пойдзе добраахвотна старшынёй калгаса, а стары ўрач адобрыць і падтрымае яго рашэнне. На справаздачна-выбарчы сход калгаснікі запрашаюць толькі кіраўніка гародніна-кансервавага камбіната. Райком, па волі аўтара, нават не ведае пра такі сход, хаця ранейшы старшыня разваліў калгас. З апавядання атрымліваецца, што Пазняк і ўрач Доўнар амаль што кіруюць раёнам, а райкому толькі застаецца, мусіць, ставіць галачкі аб праведзеных мерапрыемствах.

Амаль ва ўсіх апавяданнях надзвычай лёгка вырашаюцца канфлікты. З'явіўся новы старшыня — і справы пайшлі, як па маслу. Нібы па ўзмаху чараўнічай палачкі настае парадак. Калгаснікам застаецца толькі гушкаць свайго старшыню, ад чаго яны ледзь-ледзь стрымліваюцца: «Курловіча пасля пасяджэння калгаснікі ледзь на руках не ўзяліся насіць». Хутка і проста перавыхоўваюцца гультаі і абібокі. Будуюць мост Дзям'ян і Тодар («Хата з краю»). Збіраецца на працу Параска (з ёй, праўда, крыху больш паваждаліся). Нашто ўжо заўзяты гультай і самагоншчык Ёсіп, але і ён разам з Глебам Званцам збянтэжана засыпае снегам брагу. Застаўся неперавыхаваным хіба толькі Рыгор Карачонак, але яму проста не хапіла часу выправіцца: прагнаўшы яго з брыгадзірства, аўтар паставіў кропку. Схематызм засланіў ад пісьменніка сапраўднае жыццё з яго няспынным развіццём і шматлікімі супярэчнасцямі. У апавяданні «Жывая слава» толькі пераказана некалькі біяграфій. Аўтар меў вялікі матэрыял, сам па сабе багаты і ўдзячны: барацьба за стварэнне і ўмацаванне калгасаў, культурная рэвалюцыя, партызанская барацьба ў гады Вялікай Айчыннай вайны, пасляваеннае будаўніцтва, але не справіўся з ім, збіўся на скарагаворку, аказаўся ў палоне фактаў.

Другі цыкл апавяданняў, прысвечаных галоўным чынам узаемаадносінам у маладой сям'і, атрымаўся больш цікавым і жыццёвым, хоць і не пазбаўленым істотных недахопаў. Вось апавяданне «Завязь». Завязь — гэта і вясновы росквіт прыроды і шчырае пачуццё першага кахання. «Прыйдзе, не загіне ваша завязь»,—супакойвае Мальвіну ўмудроны жыццёвым вопытам Каржакевіч. Са шчырасцю і сардэчнасцю, з цёплым гумарам расказвае пісьменнік пра ўзаемаадносіны маладога шафёра Ціхана і Мальвіны. Ціхану супрацьстаўляецца лавелас Мачулін, чалавек брудны і агідны. Зрабіўшы асновай сваіх паводзін хлусню і нахабства, ён імкнецца мераць сваёй меркай і іншых: і Ціхана, і Мальвіну, і Ксеню — маладую ўдаву з сумнымі задуменнымі вачыма. Але ніякія брудныя намёкі не азмрочаць чысціні высакародных пачуццяў. Каханне, сцвярджае аўтар, робіць лепшым чалавека, робіць больш чулым, мацнейшым, прыгажэйшым.

Праўда і ў гэтым апавяданні пісьменнік не засцярогся ад лыжкі дзёгцю. Навошта было сілу Ціханавага кахання правяраць джаламі пчол? А якая была патрэба прымушаць Ціхана прызнавацца ў каханні ў склепе-ледніку, ды яшчэ «прыпухлымі губамі скрыўленага рота»? Няўжо аўтар не адчуў недарэчнасці сваіх слоў? З-за павагі да сябе і да сваёй каханай не стаў бы Ціхан шамкаць скрыўленым ротам — «кахаю». Апрача таго, брыгаду Мальвіны аўтар паказвае руплівай, працавітай і адначасова, вядома, не жадаючы таго—безгаспадарлівай: хіба ж добрыя гаспадары спачатку садзяць малады сад, а пасля каля дрэўцаў забіваюць колле, каб папсаваць карэнне. Ды і Мачуліна ці варта было выводзіць яшчэ раз на старонках зборніка, хай сабе і пад прозвішчам Чыкілевіча.

У апавяданнях Дуброўскага маладыя сем'і часта праходзяць доўгі пакутлівы шлях роздуму, шукаюць і асэнсоўваюць свае памылкі і, нарэшце, знаходзяць сілы, каб іх выправіць. Каханне выпрабоўваецца часам. У бядзе чалавек не застаецца. На дапамогу ідуць чулыя савецкія людзі, і іх тактоўнае ўмяшанне дапамагае аднавіць сям'ю. Вельмі прыкра толькі, што і ў гэтым цыкле аўтар не здолеў пазбавіцца аднастайнасці мастацкіх прыёмаў.

Колькі ўжо было твораў пра перадавую жонку і адсталага мужа! Дуброўскі не стрымаўся і зноў паўтарыў збітую схему ў апавяданні «Разлад». Міля — перадавая звеннявая, затым камбайнерка. А яе муж Захар, шукаючы «чыстай» работы, стаў прыбіральшчыкам на ветпункце і разгульвае з мятлой, шуфлікам і чырвоным крыжам на рукаве. (Дарэчы, чаму чырвоным? Эмблема ветслужбы—сіні крыж). Чарэшце, Захар зразумеў памылку і ідзе да Мілі мірыцца, каб наладзіць сямейнае жыццё.

З апавядання ў апавяданне вандруюць паасобныя дэталі накшталт разбітай дзежкі. Ёсць цэлы шэраг моўных агрэхаў, фактычных недакладнасцей. У апавяданні «П'яўка» дзевяцікласнік называецца хлапчуком і нават размаўляе па-дзіцячаму: «Ма!» (мама). Пры абмалёўцы партрэта аўтар звычайна ідзе па шляху найменшага супраціўлення. Партрэты адмоўных герояў звычайна падаюцца ў карыкатурным плане. Вось Рыгор Карачонак: «...у яго быў круглы савіны твар, калматая галава, а бровы старчма двума рожкамі віліся ўгару». Чорт, дый толькі!

Адным словам, удача спадарожнічае пісьменніку тады, калі ён трымаецца праўды жыцця, ідзе непраторанымі сцежкамі. На жаль, І. Дуброўскі яшчэ часта трапляе ў палон схематызму.

Г. ЮРЧАНКА.

ЧАСОПІСЫ У ЧЭРВЕНІ

«ПОЛЫМЯ»

Нумар адкрываецца перадавым артыкулам «Мудрае слова партыі». У часопісе друкуецца працяг рамана А. Кулакоўскага «Сустрэчы на ростанях», п'еса П. Васілеўскага «Любоў, Надзея, Вера...».

Апублікавана нізка вершаў П. Панчанкі пра Афрыку, вершы Р. Барадуліна, Р. Няхая.

Пад рубрыкай «Публіцыстыка» змешчаны франтавыя нататкі Я. Міско «Па ваенных дарогах». «Пра сябе» — так назваў свае ўспаміны мастак Заір Азгур.

Да дваццаць пятай гадавіны з дня смерці Максіма Горкага друкуецца падборка матэрыялаў: «Гімн чалавеку» І. Шамякіна, «Недачытаная кніга» В. Быкава, «Горкі— гэта роздум» В. Адамчыка.

Творчай гісторыі «Новай зямлі» Я. Коласа прысвечан артыкул М. Мушынскага.

Пад агульным загалоўкам «Слова па шчырасці» рэдакцыя друкуе выступленні ўкраінскіх пісьменнікаў Ул. Дабравольскага, Ю. Барабаша, В. Раманенкі, В. Качэўскага, Ул. Бругена. Гэтая падборка падрыхтавана і даслана ў рэдакцыю «Полымя» супрацоўнікамі харкаўскага часопіса «Прапор» у абмен на выступленні беларускіх пісьменнікаў, прысвечаныя аналізу творчасці ўкраінскіх сяброў.

Прэміі за лепшыя п'есы

Падведзены вынікі рэспубліканскага конкурсу на лепшую сучасную п'есу для дзяцей і юнацтва, які быў аб'яўлены ў гонар саракагоддзя камсамола Беларусі. Пасля таго, як былі разгледжаны і абмеркаваны прысланыя на конкурс драматычныя творы, журы прысудзіла трэцюю прэмію І. Козелу за п'есу «Келіх кахання» («У нас у Канчанах»). Заахвочвальныя прэміі атрымалі М. Сергіевіч і В. Хомчанка — аўтары камедыі «І смех і слёзы»; С. Гурыч — аўтар п'есы «Танежыцкія дзяўчаты». Усе гэтыя творы прысвечаны працаўнікам калгаснай вёскі, іх жыццю і побыту, каханню і дружбе.

Заахвочвальнай прэміяй узнагароджана таксама І. Маісеева, якая напісала для тэатра лялек п'есу-казку «Лянівае царства ці чараўнічы аловак».

ПЕРШАЯ СПРОБА ТВОРЧЫХ СІЛ

У харэаграфіі, бадай, больш, чым у якім-небудзь іншым відзе мастацтва, поспехі выканаўцаў залежаць ад таго, як іх рыхтуюць у спецыяльнай навучальнай установе. Недахопы ў вучэбна-метадычным працэсе, у рэпетыцыях, адсутнасць патрабавальнасці ў трэніровачных класах — усё гэта потым адмоўна адбіваецца на выступленнях маладых артыстаў на сцэне. Яркім пацверджаннем гэтага з'явіўся канцэрт навучэнцаў Беларускага харэаграфічнага вучылішча.

Самую арганізацыю такога канцэрта на вялікай сцэне Тэатра оперы і балета варта толькі вітаць. Дзякуючы яму грамадскасць атрымала магчымасць пазнаёміцца з моладдзю, якая ў бліжэйшыя гады ўвальецца ў балетную прафесіянальную трупу.

Выступленне на сцэне вучняў амаль усіх класаў вучылішча—ад першага да выпускнога — паказала вынікі падрыхтоўкі будучых артыстаў беларускага балета.

Што ж мы ўбачылі?

Не ўсе выхаванцы старэйшых класаў выглядалі добра падрыхтаванымі. У выпускнікоў часам адсутнічалі строгасць, закончанасць танца. Нават у лепшых вучняў можна было бачыць неахайнае, а іншы раз і няправільнае выкананне танцавальных рухаў. У першую чаргу гэта датычыць да паветраных і «партэрных» кручэнняў, «заносак» у выпускнікоў і пластыкі рухаў рук у выпускніц.

Недахопы гавораць пра тое, што праграма ў старэйшых класах, асабліва ў мужчынскім, засвоена неглыбока. Выкладанню класічнага танца, напэўна, не заўсёды аддавалася дастаткова ўвагі.

А танец жа ў выпускнікоў павінен вызначацца прыгажосцю і строгасцю формы, выразнасцю выканання. У гэтых адносінах парадавала на канцэрце вучаніца VI класа Наташа Карпенка (педагог Н. Младзінская), якая ў добрай манеры, артыстычна выканала адажыо з балета «Баядэрка» і «Гавот» (музыка Люлі). Ужо цяпер Н. Карпенка па ўзроўню сваёй падрыхтоўкі перавышае многіх выпускнікоў. Але гэтыя поспехі не павінны супакойваць вучаніцу, ёй варта заўсёды памятаць, што толькі пры строгай патрабавальнасці да сябе можна стаць сапраўднай балерынай.

Добрае ўражанне пакінулі і іншыя выхаванцы Н. Младзінскай— вучні IV класа Тамара Рэдчыц, Людміла Бжазоўская, Людміла Матусевіч, якія выканалі варыяцыі фей з балета «Спячая прыгажуня».

Вельмі прыкметная розніца ва ўзроўні падрыхтоўкі і манеры выканання паміж асобнымі класамі вучылішча, дзе выкладаюць розныя педагогі. Нярэдка ў вучняў заўважаюцца тыя ж выканаўчыя недахопы, якія ўласцівы іх настаўніку. У вучылішчы ж павінен быць адзіны метад выкладання, адзіны крытэрый ацэнкі поспехаў вучняў і работы педагога.

Вядома, было б няправільна ўсю адказнасць за няўдалую падрыхтоўку выпускнікоў ускладаць на адных педагогаў. У некаторых выпадках выхавацель не мае сілы дамагчыся добрых вынікаў ад свайго вучня, бо фізічныя дадзеныя ў яго бываюць вельмі слабыя. Да таго ж нават у дзяцей з моцным здароўем ва ўзросце 13—14 год адбываюцца змены ў арганізме, якія вядуць іншы раз да дэфармацыі фігуры. Вось чаму такія вучні проста не могуць авалодаць складанай праграмай, і з вучылішча часта выходзяць артысты, якія не могуць працаваць на прафесіянальнай сцэне.

Трэба з большай патрабавальнасцю падыходзіць да падбору танцавальных нумароў для выступленняў вучняў, улічваючы іх індывідуальныя асаблівасці і ступень падрыхтоўкі. Многія ж нумары ў выпускнікоў яўна не адпавядалі іх выканаўчым магчымасцям. Так, у «Па-дэ-труа» з «Лебядзінага возера» рухі ў дзяцей былі напружаныя, скаваныя.

Больш удала выступілі выпускнікі Нэля Андронава (педагог Л. Семілетнікава) і Валерый Дудкевіч (педагог В. Давыдаў). Н. Андронава мае добры выгляд, але танцаўшчыцы трэба старанна працаваць над удасканаленнем тэхнікі. Лёгкі скачок, мяккасць рухаў прадэманстраваў у варыяцыі з балета «Жызель» В. Дудкевіч.

Тэмпераментна танцуе выпускнік Леанід Палякоўскі. Але нам здаецца, што педагог дапусціў памылку, даручыўшы яму выконваць некалькі складаных танцаў.

Праграма канцэрта вучылішча была шырокай, але крыху аднастайнай. У ёй пераважалі варыяцыі, па-дэ-дэ, адажыо—урыўкі з класічных балетаў. А вось характарнаму танцу было адведзена нязначнае месца. У асноўным выканаўцамі характарных танцаў з'явіліся вучні «паскоранага» класа (педагог А. Шылёнак).

Выклікае пярэчанне ўключэнне ў праграму канцэрта «класічнага экзерсіса» — тых рухаў, якія штодзённа выконваюцца артыстамі балета на ўроках трэнажу. Жаданне паказаць школьную падрыхтоўку артыста балета заслугоўвае ўхвалення. Але перад гэтым варта было хоць бы коратка растлумачыць, што азначае «класічны экзерсіс», расказаць пра спецыфіку майстэрства артыстаў балета. У большасці ж гледачоў пасля «класічнага экзерсіса» засталося здзіўленне: ці гэта даніна абстрактнаму балету Захаду ці проста гімнастычныя практыкаванні.

Канцэрт вучылішча побач з поспехамі асобных вучняў раскрыў многія недахопы ў падрыхтоўцы будучых артыстаў балета. Мастацкаму кіраўніцтву харэаграфічнага вучылішча трэба ўважліва сачыць за выкладаннем класічнага і характарнага танца, акцёрскага майстэрства, з тым, каб выпускнікі вучылішча сталі ў будучым сапраўднымі майстрамі танца.

А. КАЛЯДЭНКА,
аспірант Акадэміі навук БССР.

ГЕРОІ нашых дзён

ЧАЛАВЕК ЗА ЎСЁ Ў АДКАЗЕ

Поезд прагрукатаў усю кароткую майскую ноч, і ў вагон хлынула чаромхавая раніца. Пасажыры па адным пачалі прачынацца. Пажылая жанчына з бледным тварам павольна прайшла ў канец вагона. У руцэ ў яе была мыльніца, цераз плячо перакінуты ручнік. Узяўшыся за ручку дзвярэй, яна слаба ўскрыкнула, пахіснулася і пачала падаць. Напэўна ў яе быў сардэчны прыступ.

Я і стары-пенсіянер, які аказаўся ў гэты момант паблізу, падхапілі хворую пад рукі.

— Таварыш, паклічце правадніцу... Хутчэй, жанчыне млосна!

Чалавек, да якога звярнуліся з такой просьбай, з абыякавай цікаўнасцю паглядзеў у наш бок, перагнаў папяросу з аднаго кутка рота ў другі, спакойна сказаў:

— Гэта мяне не датычыць.

— Падлюга! — кінуў яму стары. — Таварыш, — сказаў ён мне, — пабудзьце з ёю, а я каго-небудзь паклічу на дапамогу.

Праз колькі хвілін поезд спыніўся на станцыі, і мы даставілі жанчыну ў медпункт.

Чалавек, якога «гэта не датычыла», на няшчасце, аказаўся маім суседам па купэ. Заваліўшы столік прадуктамі, ён снедаў. Наеўшыся, выцер тлустыя рукі ручніком, які ўваходзіў у спальны камплект, з асалодаю ікнуў і, страсянуўшы карабок з костачкамі даміно, бадзёра прапанаваў:

— Заб'ём?

Яму ніхто не адказаў.

Так у маўчанні даехалі да Гродна. У гарадскім парку я купіў у кіёску нумар газеты «Гродзенская праўда», сеў на лаўку і пачаў чытаць.

У газеце пісалася пра людзей, якіх датычыць усё, што адбываецца на свеце. Калгасны кукурузавод радуецца поспеху шкловыдзімальшчыка. Яны не сустракаліся, можа, і не сустрэнуцца ніколі, але абодва адчуваюць сябе членамі адной вялікай працоўнай сям'і. Недзе пакрыўдзілі чалавека, і дзесяткі людзей спяшаюцца за яго заступіцца. Усім ёсць справа да падзей на далёкай Кубе і ў спякотным В'етнаме...

Увагу маю прыцягнула карэспандэнцыя «Чалавек не для сябе нараджаецца». Яе падпісаў старшыня фабкома Гродзенскай швейнай фабрыкі С. Карпач. У карэспандэнцыі скупа і разам з тым усхвалявана расказвалася пра дзяўчыну з прыгожай душой Ірыну Казук і, між іншым, пра тое, як Ірына сустрэла сёлетні год.

... Дзяўчына бегла па снежнай вуліцы. Яна вельмі спяшалася. У пакоі, дзе пахла хвояй навагодняй ёлкі, яе чакалі сябры. Яны хваляваліся: «Нешта доўга няма нашай Ірыны». Звінеў посуд, які расстаўлялі на беласнежны абрус, ззяла прыгажуня ёлка, кружылася пласцінка радыёлы, і грудны голас спявачкі спяваў пра каханне і шчасце... Стрэлка гадзінніка набліжалася да дванаццаці, а Ірыны ўсё не было.

Яна падыходзіла ўжо да дому, як раптам на дарозе сустрэла жанчыну з дзіцем. Пры святле вулічнага ліхтара дзяўчына ўгледзела яе стомлены, мокры ад слёз твар.

— Што з вамі?

— Дзіця маё... Бальніцу шукаю...

Ірына ўзяла з рук жанчыны дзіця.

— Ідзіце за мной. Не хвалюйцеся, усё будзе добра.

Ірына пабегла, стараючыся не паслізнуцца. Баючыся, каб не зрабіць балюча малому, яна ўвесь час трымала яго на выцягнутых руках. Ірына задыхалася, сэрца моцна калацілася, здавалася, вось-вось выскачыць з грудзей. Адна вуліца... Другая... Трэцяя... Паварот... Яшчэ паварот... Вось нарэшце і бальніца!

— Калі б вы спазніліся на дзве-тры хвіліны, ужо было б позна,— сказаў Ірыне ўрач.

Ірына глянула на гадзіннік. Ішлі першыя хвіліны 1961 года.

«За яе дваццацідвухгадовае жыццё, — пісаў аўтар карэспандэнцыі, — ніводзін яшчэ год не пачынаўся так хораша. Яна ж выратавала жыццё чалавеку».

Я паклаў газету ў кішэню і пайшоў шукаць швейную фабрыку, дзе працуе Ірына Казук.

На фабрыцы быў абедзенны перапынак. На двары, залітым сонцам, пышна расцвітаў бэз. Дзяўчаты ў спартыўных касцюмах трэніраваліся ў бегу на кароткія дыстанцыі. Я запыніў адну з іх.

— Памажыце мне знайсці Ірыну Казук.

— Іра, сюды, — закрычала яна, — цябе пытаюць.

Падышла стройная русавалосая дзяўчына, дапытліва паглядзела на мяне сваімі густа-сінімі, крыху насмешлівымі вачыма. Я адрэкамендаваўся і папрасіў яе забавіцца на невялічкі час для размовы. Адказ Ірыны мяне засмуціў.

— Не, — сказала яна цвёрда,— гэтае не патрэбна, я ж не Гагарына, каб пра мяне пісалі ў газетах.

Мне давялося пайсці на нявінную хітрасць, і я зманіў, што ў такім выпадку не выканаю задання рэдакцыі, у мяне могуць быць непрыемнасці.

— Вось дык штука, — засмяялася Ірына. — Хочаш не хочаш, а даводзецца мне вас выручыць. Добра, няхай будзе так... Толькі дамовімся: калі будзеце пісаць, пастарайцеся не вельмі хваліць.

Потым мы хадзілі па зялёных, утульных вуліцах Гродна. Ірына расказвала, але не пра сябе, а пра хлопца Баляслава.

* * *

— Бяда ніколі не ходзіць адна, — гаварыла старая калгасніца Яніна Ігнатаўна.

Нядаўна памёр гаспадар дома, муж Яніны Ігнатаўны Валяр'ян Козел. Не паспелі справіць памінкі, як у сына — Баляслава абвастрыўся раматус, і хлопец не мог устаць з ложка.

І вось з выгляду дужы, учора яшчэ такі жыццярадасны, поўны энергіі чалавек ляжыць цэлымі днямі прыкаваны да ложка.

Яму б кідаць стагі сена, біць цяжкім молатам па малінава-чырвоным жалезе, з якога пырскае агонь. А ён не можа нават прынесці вядра вады з калодзежа. Баляслаў глядзіць на свае рукі. З далоняў пачынаюць ужо знікаць мазалі. Цяпер гэтыя рукі бяссільна ляжаць на коўдры. Яны нікому не патрэбны—ні яму, Баляславу, ні людзям.

Аднойчы Баляслава наведалі яго добрыя знаёмыя.

— Не сумуй,—казалі яны,— вось паляжыш трохі, і ўсю тваю хваробу як рукой зніме.

Баляслава расчуліла іх спачуванне. Але раптам ён падумаў аб тым, што вось зараз яны пойдуць туды, дзе грае музыка, дзе спяваюць, смяюцца, радуюцца жыццю здаровыя, дужыя людзі. А ён, Баляслаў, застанецца тут ляжаць пластам. У роце стала салона, ён адвярнуўся, уткнуў твар у падушку, і госці ўбачылі, як уздрыгваюць яго плечы.

«Што рабіць? Дзе шукаць выйсце са становішча?» — думаў Баляслаў і вырашыў, нарэшце, звярнуцца ў газету. У пісьме ў рэдакцыю газеты «Знамя юности» ён напісаў пра сваю роспач.

Лёс Баляслава усхваляваў многіх людзей. Паштальён усё часцей пачаў заходзіць да хворага. «У цябе перапіска, як у дэпутата», — жартаваў ён і клаў на стол пісьмы — цэлы стос пісьмаў. З Мінска, Віцебска, Гродна, Оршы, Асіповіч, з многіх іншых гарадоў, пасёлкаў, вёсак Беларусі. Незнаёмыя, але такія блізкія людзі спяшаліся прыйсці на дапамогу Баляславу, папракалі за маладушнасць.

І вось аднойчы прыйшло пісьмо, якое асабліва зацікавіла Баляслава. Падпісала яго работніца Гродзенскай швейнай фабрыкі Ірына Казук. Ад густа спісаных лістоў, выдраных з вучнёўскага сшытка, на хлопца нібы павеяла цёплым і чыстым дзявочым дыханнем. Так могуць пісаць толькі брату ці вельмі блізкаму сябру. А ён жа ніколі не сустракаўся з гэтай дзяўчынай! «Якой бы ні была цяжкай барацьба за шчасце, за вяртанне ў строй, змагацца за гэта трэба таксама настойліва, як і цвёрда верыць у перамогу». Баляслаў зноў і зноў паўтараў сам сабе гэтыя цудоўныя словы з пісьма і адчуваў, як разам з імі ўліваюцца ў яго сіла і мужнасць.

Потым пісьмы ад Ірыны пачалі прыходзіць амаль кожны дзень. «Я ведаю, табе цяжка. Але ты думай пра тое, што ты чалавек. Ні на хвіліну не забывайся пра гэта! Чалавек усё можа, калі ён не адзін. Паглядзі, у што ператварыў ён калісьці змрочную і пустынную зямлю. Ён зрабіў яе квітнеючым садам, пабудаваў на ёй палацы, праклаў чыгункі, правёў тунелі праз горы. Ён, Чалавек, будуе цяпер камунізм, дзе ўсім будзе дастаткова і хлеба і руж. Пакуль перашкоды непазбежныя, чалавек павінен умець пераадольваць іх і ісці ўвесь час «наперад і вышэй», як сказана ў Горкага. У гэтым, напэўна, і ёсць сэнс жыцця. А ты, Баляслаў, даруй мне, ледзь было не страціў гэты сэнс. Чалавек не мае права ўпадаць у роспач, якія б чорныя хмары ні згушчаліся над яго галавой. Вышэй галаву, памятай, што ты Чалавек!» Гэтае слова Чалавек, якое шмат разоў паўтаралася ў пісьмах Ірыны, вярнула Баляславу годнасць Чалавека, які ўсе перашкоды можа пераадолець.

Аднойчы у пакой, дзе ляжаў Баляслаў, увайшла незнаёмая, прыгожая дзяўчына.

— Добры дзень, Баляслаў! Я— Ірына.

— Ірына! — Баляслаў ускрыкнуў ад радасці і шчасця. Ён на момант забыўся і пра сваю хваробу і пра адзіноцтва. Дык вось яна якая, гэтая дзяўчына! Што ж прымусіла яе, такую кволую і пяшчотную, ахвяраваць сваім выхадным днём, адпачынкам, трэсціся амаль сто кіламетраў у машыне па калдобістай пыльнай дарозе, каб наведаць чалавека, які не быў ёй ні братам, ні каханым, ні проста знаёмым чалавекам? Нібы адказваючы на гэтае нявыказанае пытанне, Ірына сказала:

— Я прыехала пагаварыць з табою, Баляслаў. Сур'ёзна пагаварыць. Я думаю, што становішча ў цябе не такое безнадзейнае, як табе часам здаецца. Калі б ты добра падумаў, дык прыгадаў бы, што ёсць такая старажытная навука — медыцына. Ёсць у нас нямала выдатных урачоў. Вось пабачыш, мы яшчэ з табою будзем танцаваць!

Забягаючы наперад, павінен сказаць, што гэта прадказанне спраўдзілася. Ірына і Баляслаў танцавалі ў калгасным клубе. Але здарылася гэта значна пазней.

Дзяўчына прыехала ў Гродна і

Ірына КАЗУК.

(Заканчэнне на 4-й стар.).

РАДКІ З ПІСЕМ

Справы і клопаты пачынаючых

Больш 40 удзельнікаў літаратурнага аб'яднання пры Мінскай вышэйшай партыйнай школе абмяркоўваюць новыя творы пачынаючых паэтаў і празаікаў, наладжваюць літаратурныя вечары, конкурсы, віктарыны, выпускаюць рукапісны часопіс «Звязда». У часопісе змяшчаюцца творы слухачоў школы, ухваленыя на пасяджэннях аб'яднання. Апошні нумар часопіса знаёміць чытачоў з вершамі Ул. Фаміна, М. Чапрасава, Ул. Яфімовіча, А. Вербавікова, М. Грышчанкі, прозай В. Семянкевіча, І. Мяцько, А. Белавуса, І. Тартоўскага і іншых.

Работай аб'яднання кіруюць выкладчыкі школы Д. Палітыка і І. Бас.

П. ШАУЦОУ.

Пры рэдакцыі Докшыцкай раённай газеты «Ленінская праўда» літаратурнае аб'яднанне існуе ўжо другі год. Яго актыў — пачынаючыя пісьменнікі Я. Лукашэвіч, Э. Зубрыцкі, А. Сас, С. Суднікович, І. Стадольнік. На пасяджэнні аб'яднання запрашаюцца пісьменнікі з Віцебска і Мінска. Пабывалі тут паэт А Русак і кампазітар Г. Вагнер. Удзельнікі аб'яднання выступаюць з чытаннем сваіх лепшых твораў перад шырокай аўдыторыяй — у Доме культуры.

А. МАКАРЭВІЧ.

На старонках глускай раённай газеты «Сацыялістычная праца» вельмі рэдка можна сустрэць верш, апавяданне, нарыс, падпісаныя прозвішчамі мясцовых аўтараў. І гэта не таму, што ў раёне мала пачынаючых пісьменнікаў, наадварот — іх многа, некаторыя з іх змяшчалі свае творы ў рэспубліканскім і абласным друку. Вінавата рэдакцыя газеты, якая няўважліва ставіцца да пачынаючых аўтараў, не дапамагае ім.

Ці не пра гэта сведчыць хоцьбы тое, што за тры апошнія гады ў газеце змешчана толькі дзве літаратурныя старонкі?..

В. ЛАЎРЫНОВІЧ.

ПА ГАРАДАХ БЕЛАРУСІ.

Новы Дом культуры ў г. Высокае Брэсцкай вобласці.

Фота М. Рубінштэйна.

У САЮЗЕ ПІСЬМЕННІКАЎ

Адбылося пасяджэнне прэзідыума праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, на якім абмяркоўваўся тэматычны план выдання мастацкай літаратуры на 1962 г. і план рэдакцыйна-падрыхтоўчай работы. А. Вялюгін, А. Зарыцкі, С. Майхровіч, С. Александровіч, Я. Скрыган і іншыя пісьменнікі выказалі свае думкі аб плане.

Затым групе беларускіх пісьменнікаў былі ўручаны граматы і значкі ЦК прафсаюза работнікаў культуры СССР і Беларускай ваеннай акругі за ваенна-шэфскую работу.

Па прыкладу кіеўскіх пісьменнікаў і работнікаў кнігагандлю пры Цэнтральным кніжным магазіне ў Мінску створаны савет клуба аўтара і пакупніка. Савет будзе штомесячна наладжваць у магазіне літаратурныя сустрэчы. У Савет клуба выбраны М. Аўрамчык, П. Пестрак, А. Русецкі, М. Татур.

У члены Саюза пісьменнікаў прыняты Зм. Бугаёў, Г. Бураўкін, Ю. Канэ, А. Гутковіч, Л. Прокша, К. Цвірка, Ул. Варно, К. Шнэй-Красікаў.

НА КРЫЛАХ ПЕСНІ

Куды ні паедзеш па роднай Беларусі, усюды знойдзеш у ёй любыя сэрцу куткі і мясціны.

Летась я пабываў у адным з такіх куткоў — вёсцы Залессе, усслаўленай цудоўнымі паланезамі Агінскага. Ужо знаёмай здалася яна мне. Абліччам людзей сваіх, гучнай беларускай гаворкай і выглядам сваім яна нагадвала мноства іншых вёсак рэспублікі. Пагасціў я ў ёй некалькі дзён і адчуў незвычайную, непаўторную яе прыгажосць. І яна палюбілася мне так, што пасля гэтага кожны раз, калі я праязджаў паблізу, мне хацелася завярнуць сюды і правесці тут дзень-другі.

І вось я зноў на Смаргоншчыне, у Залессі.

Ужо здалёк любуюся высокай магутнай сцяною старых клёнаў і ліп, што ўзнімаюцца над вёскай. Іду па чыстых, крыху вузкаватых вулічках, і мяне радуюць акуратныя, прыгожа пафарбаваныя домікі з зашклёнымі верандамі. Наўкол стаіць спякота, а тут дыхаецца лёгка — з маладзенькага лесу, што мяжуе з вёскай, павявае лёгкай прахалодай. Побач чыгуначная станцыя са сваім ціхім і ўтульным вакзалам, па-хатняму апавітым пышнымі гірляндамі дзікага вінаграду. За станцыяй клубіцца густая, цёмная зеляніна старажытнага парку. Ад яго ва ўсе бакі разыходзяцца дарогі-алеі. Яны нібы клічуць на палі і ў лугі, у лес і на аксамітныя берагі быстрай, пакручастай Віліі — дачкі Нёмана з яе пясчаным пакацістым пляжам...

Любуюся гэтай прыгажосцю, глыбока ўдыхаю ап'яняльны водар і свежасць паветра, слухаю музыку навакольнай прыроды і працоўнага вясковага жыцця і думаю: так, нездарма тут калісьці выбраў сабе «приют спокойствия, трудов и вдохновенья» Міхаіл Агінскі! І я міжволі прыгадваю ўсё тое, што чытаў і чуў пра яго.

У Залессі Міхаіл Андрэевіч Агінскі жыў амаль без выезду з 1802 г. да самага нашэсця Напалеона. Пасяліўшыся ў адным са сваіх маёнткаў, падараваным яму дзядзькам, ён будуе тут невялікі палац і салон для музыкі і танцаў, пашырае парк, наладжвае батанічны сад, аранжарэю і звярынец. У гэтым чароўным кутку з маляўнічымі пейзажамі кампазітар стварае многа рамансаў, мазурак, вальсаў, оперу, большасць сваіх паланезаў і сярод іх дзівосныя па сваёй усхваляванасці до-мінорны паланез «Развітанне» і ля-мінорны — «Развітанне з радзімай».

Колькі розных легенд, якія і цяпер яшчэ жывуць, нарадзілі гэтыя творы Агінскага! Расказваюць, што яшчэ пры жыцці кампазітара адзін заходнееўрапейскі музычны выдавец дадаваў да нот паланеза «Развітанне з радзімай» спецыяльны тытульны ліст. На ім быў намаляваны кампазітар з прыстаўленым да скроні пісталетам, а ўнізе быў змешчаны тлумачальны надпіс: «Агінскі, даведзены да роспачы тым, што на яго каханне адказваюць раўнадушнасцю, пакончыў з сабою ў той час, калі аркестр іграў яго паланез, створаны ім для сваёй няўдзячнай каханай, якая танцавала пад гэтыя гукі з яго сапернікам».

У сапраўднасці ж Агінскі памёр у 1833 годзе ва ўзросце 68 год, у сваёй сям'і ў Фларэнцыі.

Легенды з падобнымі выдумкамі ходзяць іншы раз і па Залессі. Але часцей тут пачуеш цёплыя ўспаміны пра кампазітара, якія перадаюцца з пакалення ў пакаленне. Пераказваюць іх Аляксей і Якаў Быкоўскія, Рыгор Южык, Мікола Дудко, Фёкла Барысевіч і інш.

Спадабаўся мне яркі і найбольш праўдзівы расказ 59-гадовага залескага гарманіста і скрыпача Міколы Пятровіча Дудко.

— Мой прадзед,—гаварыў ён,—быў у Агінскага прыгонным, у яго маёнтку шыў адзенне дваровым людзям. Прадзед нядрэнна іграў на скрыпцы, і яго не раз слухаў сам граф-кампазітар. Ігралі Агінскаму і іншыя сельскія музыканты: гарманісты, цымбалісты, дудары. Ён хваліў іх або рабіў заўвагі, даваў парады, іншы раз прасіў паўтарыць сыгранае. Больш за ўсё ён паважаў скрыпачоў. А пачуе, бывала, песні сялянак на працы, пакіне свае справы і спяшаецца да іх у поле. Або пашле туды чалавека запрасіць іх да сябе ў парк. Прыйдуць спявачкі, і ён папросіць іх спець нашы беларускія песні. Сялянкі, вядома, саромеліся, а ён заўважыць гэта і супакоіць іх: «Не бойцеся, не саромцеся, жанкі. Спяваць вас не няволю, а прашу толькі. Ужо вельмі добры ваш хор!» Спачатку народ здзіўляўся: «Пан, а, глядзі, мужыцкія песні любіць слухаць». Але потым прывыклі да гэтага. Трымаў яшчэ Агінскі аркестр з прыгонных. Ігралі яны на балях або тады, калі граф знаёміў гасцей са сваімі творамі. А на вяселлі сялянскія Агінскі адпускаў сваіх аркестрантаў іграць.

... Жыхары Залесся ганарацца сваім славутым земляком, любяць яго музыку. Мелодыі Агінскага часта гучаць над сялом. Іх іграюць на розных інструментах.

Ніколі не забуду юнага музыканта, сямікласніка Віцю Яблонскага. Некалькі разоў сустракаў яго на ўзлеску сасновага бору, дзе вырастала новая сельская вуліца. Віця сядзеў на штабелі свежа абчасаных бярвенняў. Звесіўшы адну нагу, а калена другой падцягнуўшы да грудзей, ён іграў, схіліўшы галаву на гармонік. Кожны раз адну і тую ж любімую мелодыю. І я, як зачараваны, слухаў. Вядома, гэта было «Развітанне з радзімай».

Чароўная мелодыя разлівалася на ўсю акругу, і мне здавалася, што яна напаўняла лес, звінела над Віліяй. Ластаўкай пралятала над нівамі, залятала, нібы ў роднае гняздо, у парк Агінскага.

Любоў залескіх працаўнікоў да музыкі, якая натхняла Агінскага, ідзе сваімі карэннямі ў глыбокую старажытнасць. Але незвычайна расквітнела яна толькі ў нашы дні.

Як і раней, гэтая любоў выхоўваецца з самага маленства ў сям'і. Пасля яна развіваецца ў школе. А з сёлетняга года і ў спецыяльнай музычнай школе, вучыцца ў якой ездзяць з Залесся ў раённы цэнтр Смаргонь паўтара дзесятка хлопчыкаў і дзяўчынак. Пройдзе яшчэ некалькі год, і такая школа адкрыецца на месцы, у Залессі.

Юнакі старэйшага ўзросту мараць стаць музыкантамі-прафесіяналамі. Адзін з іх — Авянір Дудко, сын таго самага Дудко, які расказваў мне пра Агінскага, ужо два гады вучыцца ў Маладзечанскім музычным вучылішчы. Здаючы ўступны экзамен, ён выканаў свой любімы твор—паланез Агінскага!

Дзесяткі працаўнікоў мясцовага калгаса «Чырвоны партызан», інтэлігентаў і чыгуначнікаў удзельнічаюць у хоры, танцавальнай групе і аркестры пры сельскім Доме культуры. Яны рэгулярна выступаюць перад аднавяскоўцамі, у суседніх вёсках і Смаргоні. Асабліва вялікі поспех выпадае на долю хору, якім кіруе Марыя Далінская. У яго багатым рэпертуары — творы савецкіх кампазітараў, народныя песні —беларускія, рускія, украінскія, польскія.

Музыка гучыць тут усюды: у дамах і на вуліцах, у былым графскім парку і лесе, на палях і рацэ... Яна суправаджае і ўпрыгожвае ўсё жыццё людзей — іх працу, быт, адпачынак.

Звонкія галасы спявачак пачынаюць гучаць над Залессем і іншымі сёламі «Чырвонага партызана» — Алянцом, Вётхавым, Янавічамі, Зарудзічамі і Міхневічамі — ужо з узыходам сонца. Ідучы на працу ў поле, выходзяць за сяло калгасніцы. Ідуць па дарозе ці сцежцы, перакідваюцца словам, жартам. Вось адна з іх пачынае ціхенька напяваць. Тыя, хто выйшаў раней, запавольваюць ход, а хто ззаду, прыбаўляюць кроку, і ўсе ідуць разам, і песня ўжо гучыць на ўсю моц.

Прыйдуць у поле жанкі, і іх песні не сціхаюць там увесь дзень. Спяваюць за працай, спяваюць, прысеўшы крыху адпачыць.

Калі я пытаўся ў Залессі, хто гэта і дзе спявае, мне адказвалі:

— Калі ў тым баку, дык гэта алавянікі: Юля Канапацкая — брыгадзірава жонка, Юля Мейсак, Соф'я Гулецкая, старая Раманіха...

— А вось там?

— Гэта, відаць, звяно Надзеі Дудко з вётхаўскай брыгады. У іх як сабяруцца звеннявая ды Ніна Ліс, ды Зінаіда Рабінуўская, ды Ліда Дудко, ды Надзя Чарапан, дык песням і канца няма.

Песняй і канчаецца працоўны дзень. Пакідаючы поле, жанчыны па прывычцы зацягваюць старую песню:

Ой, пара дамоў, пара,
Мне дамоў не хочацца...

У Залессі я начаваў на сенавале і песні там слухаў амаль да самай раніцы. Дзесьці за вакольнаю дзяўчаты спявалі то «Сормаўскую лірычную», то вясёлую «Едуць навасёлы», то «Ці свет, ці світае...»

Раніцою гаспадыня і яе суседкі пыталіся:

— Мабыць, зацягнулі дзяўчаты, вам спаць не давалі? Ог! Яны ў нас галасістыя.

Кожная пара году мае свае песні. Веснавыя песні жанчыны ўслаўляюць абуджэнне прыроды. Любяць спяваць песню пра салавейку.

Каля лугу лугу,
Салаўя будую?...
— Чаму, салавей, рана не ўстаеш,
Песень не пяеш, гняздзечка не ўеш?..
— Калі захачу, ранёнька ўстану,
Гняздзечка саўю...

Затое ўлетку з'яўляецца многа песень пра жніво:

— Баравая зязюленька,
Чаму ў бары не кукуеш?
Чаму ў мой сад прылятаеш?
— Як жа мне ў бары кукаваць...
За сасонкамі не відаць,
За салаўямі не чуваць...

Маладзейшыя жанчыны і дзяўчаты ўлетку спяваюць і жартоўную:

Вечар вее, вецер вее.
Жыта налівае.
А ў нас дзяўчыначка
Работы не ўмее —
А ні жаць, а ні шыць,
А ні прасці, а ні кросны ткаці.
Як зайграюць музыканты —
Першая гуляці.
Ой, на полі белы камень
Сонца распаліла.
Кліча маці вячэраці —
Вячэрка не міла.
Ой, вячэрай, мая маці,
Калі наварыла.
Няма майго міленькага —
Вячэрка не міла.

— Улетку ў нас асабліва весела: песнямі заліваюцца ўсе лугі і палі, — гаварылі мне працаўніцы старэйшага пакалення Кацярына Паўлаўна Козел і Алена Іванаўна Лапыцька. Яны расказалі мне, якія песні і калі спяваюцца.

Летнія песні, вядома, змяняюцца асеннімі, са сваімі песнямі з'яўляецца зіма.

Многія з даўніх песень — і пра цяжкую долю жаночую, і пра сялянскае гора-бяду, і пра жыццёвыя няўдачы — у Залессі ўжо забыты ці забываюцца ўсё больш і больш. На іх месца з'яўляюцца сучасныя — радасныя, светлыя. Але, на жаль, нашы кампазітары ды і паэты мала задумваюцца пра стварэнне новых песень, звязаных з наступленнем вясны ці лета, з прыходам восені ці зімы.

Калі жанчыны і дзяўчаты ў Залессі адменныя спявачкі, дык мужчыны і юнакі— выдатныя музыканты. Любяць яны адвесці душу, іграючы на баяне ці балалайцы, гармоніку ці скрыпцы. А збяруцца ўвечары ці ў нядзелю двое-трое суседзяў-музыкантаў, абавязкова наладзяць сыграўку-рэпетыцыю.

Неяк я трапіў у Вётхава. Вазілі там сена на брыгадны двор. Склаўшы яго ў адрыну, калгаснікі зрабілі перадышку. А каб адпачывалася весялей, брыгадзір Уладзімір Раманавіч Южык распараджаецца:

— Іван, табе тут бліска да хаты — збегай па сваю музыку! І ты, Андрэй, таксама!

Хутка Іван Іосіфавіч Кужаль прыйшоў з цымбаламі, а Андрэй Нікіфаравіч Рабчук прынёс скрыпку. Акружыў іх народ, і яны выканалі «На сопках Маньчжурыі», «Лявоніху». А пачалі «Лявоніху», адкуль узяўся пажылы калгаснік Ягеній Аляксандравіч Ліс, па-тутэйшаму Макарых, і пусціўся ў скокі. Скача ды захапляе:

— А ну, мужчыны, выходзь!

У круг пайшлі і мужчыны. Пасля невялікага такога «канцэрта» людзі з добрым настроем і новай энергіяй узяліся за працу.

Мне вельмі спадабалася ігра на цымбалах, багатых гукавымі фарбамі, нібы цэлы аркестр. Аказалася, што цымбалы майстраваў сам Іван Кужаль. Увогуле рабіць сваімі рукамі балалайкі, скрыпкі, дудачкі, гармонікі і іншыя інструменты — адно з захапленняў залескіх музыкантаў. Нездарма калі дзесятка тутэйшых хлопцаў запрасілі ў Маладзечна працаваць на фабрыцы гармонікаў.

Надоўга застанецца ў маёй памяці святкаванне зажынак у хмялеўскай брыгадзе.

На ўчастку, дзе раней паспела жыта, сабралася многа народу на чале з брыгадзірам Анатолем Вінцэнцевічам Козелам. Збожжа ўбіраць павінны былі камбайнамі, але па звычаю ўсе жанчыны з'явіліся з сярпамі, каб зажаць імі першыя сцяблы і прыгатаваць вянкі. Хутка палымяныя снапы і калгасныя кіраўнікі... Пётр Алексеевіч Ліс. Сустрэўшы іх, жанчыны накінулі на іх вянкі, закрычалі: «Давай выкуп!», «Выкуп!» і дружна, жартаўліва заспявалі:

Сягоння ў нас зажынкі,
Дасць гаспадар гарэлкі!..

Магчыма, каму-небудзь «гарэлачка» і рэзала вуха, але з песні слова не выкінеш! Пачалася весялосць, якая ўслаўляе працу. Адна за другой чуліся песні: беларускія і рускія — народныя і сучасных кампазітараў; звінелі частушкі, якія трапна крытыкавалі калгасныя непарадкі. Цудоўна разліваліся «Падмаскоўныя вечары», якія зацягнула Анастасія Паберская.

Песні чаргаваліся з танцамі і гульнямі, і ніхто не кіраваў гэтым вясёлым гуляннем на зажынках. Яно было само па сабе, як выяўленне жыццёвай радасці.

Весела адзначаюць залесцы і іншыя працоўныя святы — заканчэнне веснавой сяўбы, сенакос, дажынкі, а таксама наваселле і, вядома, вяселлі. У гэтыя старыя традыцыйныя працоўныя і бытавыя святы непрыкметна ўваходзяць элементы новага: сучасныя песні, услаўленне перадавікоў, новыя ўпрыгожанні і звычаі.

За апошнія гады непазнавальна змянілася аблічча вёсак. На ўскраінах з'явіліся вялікія жывёлагадоўчыя фермы, гаражы для магутнай тэхнікі, майстэрні. Па палях і лугах працягнуліся высокавольтныя лініі электраперадач, і лямпачкі Ільіча асвятлілі ўвесь калгас. Новыя, прасторныя дамы ўпрыгожваюць вуліцы. Адну з іх калгаснікі вырашылі назваць вуліцай Агінскага.

Дастатак назаўсёды прыйшоў у кожны дом. Прыгожае адзенне, мэбля, радыё, музычныя інструменты, іншы раз некалькі веласіпедаў у сям'і сталі звычайнай з'явай. І, вядома, расце культура людзей. Больш 30 залескіх юнакоў і дзяўчат скончылі вышэйшыя навучальныя ўстановы. А колькі вучыцца яшчэ!

Памаладзелым выглядае цяпер гэты маляўнічы куток роднага краю. Добрае тут паветра і цудоўныя пейзажы. Па-ранейшаму вабіць сваёй прыгажосцю старадаўні парк, яго зялёныя калідоры алей, яго паэтычная сцежка над рачулкай, яго возерца з маленькім астраўком, сонечная палянка, дзе ляжыць камень з надпісам у гонар сябра Агінскага — Тадэуша Касцюшкі, і, вядома, нахілены нізка над пакручастым ручаём стары клён — любімае месца спевакоў і музыкантаў.

І асабліва цудоўныя ў Залессі песні, яны лунаюць над палямі, лугамі і лясамі.

Віктар БАРУШКА.

ЧАЛАВЕК ЗА ЎСЁ Ў АДКАЗЕ

(Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.).

адразу ж пайшла ў паліклініку.

— Трэба падняць гэтага хлопца з ложка як бы там ні было,— пераконвала яна ўрачоў.

— Што ж, паспрабуем, — адказалі ёй. — Між іншым, кім ён вам даводзіцца? Чаму вы пра яго так клапоціцеся?

— Ён адзін з маіх сяброў. Не горшы і не лепшы за іншых.

Хутка ў Рэзы прыехаў адзін з лепшых спецыялістаў бальніцы. Ён уважліва выслухаў Баляслава і вырашыў, што хлопцу патрэбна працяглае лячэнне ў клініцы.

Вядома, што нават кароткачасовае знаходжанне ў бальнічнай палаце многіх людзей прыгнятае. Праходзілі дні, тыдні, месяцы... Спадзяванне змянялася роспачу, радасць — страхам.

Але прыходзіла ў палату Ірына Казук з кнігамі ці кветкамі, са сваёй нязменнай, падбадзёрваючай усмешкай, гаварыла простыя, цёплыя словы, і хворы з кожным яе наведваннем набываў упэўненасць і адчуваў, як вяртаецца да яго здароўе.

— Мы проста ўрачы, — гаварылі дзяўчыне ў бальніцы, — а вы, Ірына, прафесар. Адкрыйце нам сакрэт вашага лякарства.

Не будзем перабольшваць. Словамі, нават, калі яны ідуць з такога шчодрага сэрца, як у Ірыны Казук, не вылечыш чалавека. І ўсё ж словы, напоўненыя спагадай, чуласцю, клопатамі, многае значаць.

Сумеснымі намаганнямі ўрачоў і Ірыны хвароба была пераможана. Баляслаў пачаў хадзіць, спачатку няўпэўнена, а потым усё смялей, і вось ён ужо зусім здаровы чалавек, хоць часамі раматус дае сябе адчуваць, баляць ногі.

— Што ты цяпер думаеш рабіць? — спытала Ірына. — Якія ў цябе планы? — Убачыўшы, што Баляслаў вагаецца, што адказаць адразу на гэтае пытанне, яна рашуча сказала: — Ты адстаў у вучобе. Цяпер табе трэба навярстаць упушчанае. — Вочы яе пасуровелі. — Пакуль ты быў хворы і бездапаможны, я яшчэ магла дараваць табе твае слабасці. Але вось цяпер ты павінен ісці па жыццёвай дарозе без мыліц і без павадыра. Вучыся, працуй. І не абы як, а ў поўную меру сіл. А калі спатрэбіцца, дык і звыш меры.

— Добра, Іра. Табе не давядзецца шкадаваць, што падтрымала мяне ў цяжкую хвіліну. Я зраблю ўсё, што ад мяне залежыць.

Баляслаў вярнуўся ў калгас і сказаў старшыні Мікалаю Васільевічу Бандарэнку:

— Занудзіўся без працы, хачу ў брыгаду.

— Але ж у цябе...

Баляслаў, здзівіўшы старшыню нечаканасцю сваёй выхадкі, выбіў нагамі заліхвацкую чачотку.

— О, дык ты ў мяне артыст, — у захапленні сказаў Мікалай Васільевіч, — што ж, ідзі ў брыгаду. Будзеш з хлопцамі ўгнаенне вывозіць на поле. А калі цяжка стане, скажы. Знойдзем для цябе работу больш лёгкую, у канторы, напрыклад.

Але Баляславу і ў галаву не прыходзіла шукаць лёгкую работу. Ён нароўні з усімі днём працаваў у брыгадзе, а вечарам хадзіў у школу. Вядома, яму было цяжэй, чым іншым. Часам у вачах цямнела ад болю і пот буйнымі кроплямі выступаў на ілбе. У такія хвіліны ён успамінаў пісьмы сваіх шматлікіх сяброў, успамінаў Ірыну. Што б сказала яна, калі б да яе дайшлі чуткі, што ён, Баляслаў, зноў змаладушнічаў, пакінуў школу, кінуў работу ў брыгадзе, сядзіць у канторы, шчоўкае на лічыльніках, запісваючы чужыя працадні.

Баляслаў знайшоў у сабе сілы і мужнасці скончыць дзесяцігодку, паступіў на завочнае аддзяленне Гродзенскага сельскагаспадарчага інстытута. Вечарамі, седзячы над падручнікамі, ён не-не ды і паглядзіць на партрэт дзяўчыны, якая ветліва яму ўсміхаецца, і ў тысячны раз паўторыць: «Дзякуй табе, Ірына!».

* * *

— Вось, бадай, і ўся гісторыя пра хлопца з пасёлка Рэзы, — сказала Ірына.

Між іншым, пра сваю ролю ў лёсе Баляслава Ірына не сказала амаль нічога. Пра гэта я даведаўся ад людзей, якія блізка ведаюць дзяўчыну. Усе, з кім мне даводзілася гаварыць, адгукаліся аб Ірыне цёпла, сардэчна. Яна і добры сакратар камсамольскай арганізацыі, і ў самадзейнасці ўдзельнічае, і з'яўляецца членам дружыны па ахове грамадскага парадку. А галоўнае — гэта яе пастаянная гатоўнасць прыйсці на дапамогу чалавеку, які трапіў у бяду.

Я расказаў Ірыне пра выпадак у вагоне. Яна тарганула плячыма, твар яе зрабіўся пагардлівы.

— Бываюць жа такія... вылюдкі! — сказала яна, маючы на ўвазе чалавека, якога «гэта не датычыць».

Так, бываюць, на жаль, яшчэ бываюць...

Мы супраць тых, каго «гэта не датычыць».

Мы за прыгажосць чалавечай душы.

Мы за тое, каб людзі заўсёды і ўсюды рабілі так, як Ірына Казук!

Уладзімір ВАРНО.

Паспяхова здаюць экзамены студэнты Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі. На здымку вы бачыце студэнтку струннага факультэта Алену КАРЧЫК, якая рыхтуецца да здачы экзаменаў.

Фота Ул. Крука.

ЦІКАВЫ ДАВЕДНІК

У 1904 г. «Нижегородский листок» паведамляў сваім чытачам пра намер Аляксея Максімавіча Горкага паехаць у Гомель на судовы працэс з прычыны яўрэйскага пагрому.

Газета «Волгарь» у 1905 г. паведамляла аб іску, прад'яўленым драматычнай актрысай С. Салаўёвай віцебскаму губернатару, які закрыў тэатр за тое, што нейкі смелы віцяблянін выгукнуў у час спектакля па горкаўскай п'есе «Дачнікі»:

— Няхай жыве Горкі!

Артыстка патрабавала ад губернатара кампенсацыі выдаткаў, патрачаных на арганізацыю сцэнічнага паказу і заявіла, што не адказвае за вокліч у зале.

Знойдзены ў Віцебску спосаб рабіць непрыемнасці начальству быў настолькі эфектыўны, што ў наступным годзе, як паведамляў «Нижегородский листок», да Сената дайшла новая справа: у Віцебскім гарадскім тэатры, калі ішоў спектакль па п'есе Горкага «Мяшчане», у публіцы прагучаў заклік «Далоў цара!», і губернатар, які ізноў закрыў тэатр, атрымаў новы іск за страты.

Гэтыя цікавыя самі па сабе факты знамянальныя і тым, што пацвярджаюць даўнасць горкаўскай драматургіі на беларускай сцэне. Цікава таксама, што газеты Ніжняга мелі свайго інфарматара ў Віцебску!

Прыведзеныя факты ўзяты з выдадзенай некалькі месяцаў назад грунтоўнай працы **«М. Горкі ў Ніжагародскім — Горкаўскім друку. 1893—1958».** Яе падрыхтавалі работнікі Горкаўскай бібліятэкі.

Гэты даведнік мае не толькі мясцовае значэнне. Спашлемся яшчэ хаця б на такія прыклады, улічаныя ў ім: у маі 1928 г. «Нижегородская коммуна» публікуе прамову Горкага ў Мінску; у 1940 г. альманах горкаўскіх пісьменнікаў упершыню змяшчае нататкі Аляксея Максімавіча пра кнігу А. Багдановіча «Пережитки древнего миросозерцания у белорусов».

Пра мнагастайнасць улічанай у даведніку бібліяграфіі, даведзенай да 1958 г., сведчыць і тое, што тут успамінаюцца і рэцэнзіі на пастаноўку п'есы «Варвары» ў Рускім драмтэатры БССР (тэатр быў на гастролях у Горкім у 1958 г.).

Даследчыкі жыцця і творчасці вялікага пралетарскага пісьменніка атрымалі ад яго землякоў добры падарунак.

Ул. ПАКРОЎСКІ.

Госці з братняй Украіны

Нядаўна перад жыхарамі гарадскога пасёлка Лельчыцы выступілі з канцэртам самадзейныя артысты г. Оўруча (УССР). Цёпла сустрэлі прысутныя Яўгенію Шчіблікаву, якая выступіла з мастацкім чытаннем. Вялікім поспехам карысталіся ілюзіяніст Генадзь Фуксіс, а таксама Надзея Зінчанка і Мікалай Шваба, якія выконвалі гумарыстычныя нумары.

Агітбрыгада Оўруцкага раённага Дома культуры выступае цяпер з канцэртамі ў калгасах і саўгасах раёна.

П. ШЫБУТ.

На гастролях у Віцебску

Летнія гастролі гэтага года Акадэмічны тэатр імя Я. Купалы пачаў у Віцебску. Працоўным горада быў паказаны спектакль «Лявоніха на арбіце» па п'есе А. Макаёнка. Акрамя гэтага спектакля, віцябляне ўбачаць пастаноўкі «Паўлінка» Я. Купалы, «Забыты ўсімі» Н. Хікмета і інш.

З КІНАКАМЕРАЙ па рэспубліцы

Калектыў Мінскага станкабудаўнічага завода імя Кірава стварыў новую аўтаматычную лінію. Яна прызначана для апрацоўкі накрывак блокаў карэнных падшыпнікаў для трактараў Д-30. Аб выпрабаванні гэтай аўтаматычнай лініі і расказана ў першым сюжэце кіначасопіса «Савецкая Беларусь» № 15, які выйшаў на экраны рэспублікі.

З другога сюжэта — «Будуць зялёныя квадраты»—гледачы даведваюцца аб тым, як калгаснікі сельгасарцелі імя Сталіна Гомельскага раёна змагаюцца за атрыманне высокага ўраджаю кукурузы.

Памяці воінаў і партызан, загінуўшых у барацьбе з нямецкімі акупантамі, прысвечан сюжэт «Ніколі не забудзем».

Далей у кіначасопісе расказваецца аб кніжных базарах у беларускай сталіцы, аб выстаўцы «Новае ў зварцы», якую арганізаваў у Мінску інстытут навукова-тэхнічнай інфармацыі. З цікавасцю будзе прагледжан сюжэт аб калекцыі газет і часопісаў, што сабраў за шмат год старэйшы беларускі кампазітар Я. Цікоцкі.

Кінакадры «Парашковая металургія» расказваюць аб тым, што калектыў вучоных Беларускага палітэхнічнага інстытута сумесна з мінскім заводам «Ударнік» распрацавалі новы метад вытворчасці дэталей з металічнага парашку.

У заключэнне кіначасопіса гледачы пазнаёмяцца з работамі прагрэсіўнага англійскага фотамастака Біля Вілямсана, якія экспанаваліся на выстаўцы ў Мінску, убачаць рэспубліканскія спаборніцтвы па боксу ў Гомелі.

Творы М. Горкага ў Польшчы

Упершыню творы Горкага былі надрукаваны на польскай мове ў 1902 г. выдавецтвам Фрыдлейна ў Кракаве. Выйшлі два зборнікі апавяданняў, куды ўвайшлі «У стэпу», «Песня пра Сокала», «Чалкаш» і інш. і асобна апавяданне «Былыя людзі». У 1903 г. тое ж выдавецтва выпускае зноў апавяданне «Былыя людзі» і аднатомнік, у які ўвайшлі творы «Хан і яго сын», «Макар Чудра», «Дваццаць шэсць і адна», а таксама раман «Маці». У тым жа годзе ў выдавецтве «Бібліятэка драматычных твораў» (Львоў) выходзіць п'еса «Мяшчане», а ў выдавецтве Мархлеўскага (Львоў) у перакладзе вядомага польскага драматычнага артыста А. Зельвяровіча — п'еса «На дне», якая тройчы перавыдавалася ў даваенны перыяд. Выйшлі ў свет таксама п'есы Горкага: «Дзеці сонца» (выдавецтва Гебетнер і Вольф у Варшаве, 1906 г.), «Апошнія» (2 выданні «Бібліятэка паўшэхна», 1910 і 1923 гг.).

З буйных твораў рускага пісьменніка, перакладзеных на польскую мову, былі выпушчаны: «Жыццё Кліма Самгіна» (выдавецтва «Пломень», Варшава, 1929 г.), «Жыццё непатрэбнага чалавека» (Варшава, 1929 г.), «Справа Артамонавых» (выдавецтва «Пломень», 1934 г.), «Фама Гардзееў» (выдавецтва «Руй», Варшава, 1923 г.), «Дзяцінства» (2 выданні ў 1923 г.), «У людзях» («Руй», 1937 г.). «Мае універсітэты» («Руй», 1936 г.) і інш.

У даваеннай Польшчы творы Горкага, як і творы польскіх пісьменнікаў, выдаваліся невялікімі тыражамі 500—1000 экземпляраў. Крыху большым тыражом быў выдадзены раман «Справа Артамонавых» — 2.000 экземпляраў.

Карэнным чынам змянілася становішча ў Народнай Польшчы. Творы вялікага рускага пісьменніка выдаюцца пасля вайны тыражом 50 тысяч і больш экземпляраў. Напрыклад «Казкі пра Італію» былі выдадзены ў 1950 г. тыражом 100 тысяч экземпляраў.

Пасля вайны творы Горкага выпускаліся буйнейшымі польскімі выдавецтвамі: «Чытэльнік», «Ксёнжка і ведза», Дзяржаўным выдавецкім інстытутам 70 з лішнім разоў. Перакладалі творы Горкага вядомыя польскія пісьменнікі — Марыя Дамброўская, Струмф-Вайткевіч, С. Поляк, Сандауэр, А. Стэрн, С. Р. Дабравольскі і інш. Буйныя раманы Горкага выдаваліся па некалькі разоў. Напрыклад, «Справа Артамонавых» — 5 разоў, «Дзяцінства» — 8 разоў (не лічачы скарочаных выданняў для школьнікаў), «Мае ўніверсітэты» — 4 разы, «У людзях» — 3, «Маці»—9, «Жыццё Мацвея Кажамякіна» — 2 разы, «У Амерыцы» — 3, «9 студзеня»— 3 разы.

Дзяржаўным выдавецкім інстытутам выдадзен збор твораў Горкага ў 16 тамах (1 том выйшаў у 1954 г.).

Апроч таго, неаднаразова выдаваліся п'есы пісьменніка: «Дасцігаеў і іншыя», «Дзеці сонца», «Ягор Булычоў і іншыя», «Дачнікі», «На дне», «Апошнія», «Васа Жалязнова», «Ворагі», «Варвары». Шырокай папулярнасцю карыстаюцца таксама артыкулы і памфлеты пісьменніка.

(«Штотыднёвы агляд». Польскае агенцтва друку).

На рэчцы Рось (Ваўкавыскі раён).
Фотаэцюд **А. Перахода.** Фотахроніка БЕЛТА.

Галоўны рэдактар Нічыпар ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Аляксандр БУТАКОЎ, Кастусь ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Аркадзь МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), Пятро ПРЫХОДЗЬКА, Раман САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), Мікола ТКАЧОЎ, Янка ШАРАХОЎСКІ, Іван ШАЦІЛА, Рыгор ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

АДРАС РЭДАКЦЫІ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва — 3-24-62, аддзела культуры—3-20-54, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу.

АТ 00261

Друкарня імя Сталіна.